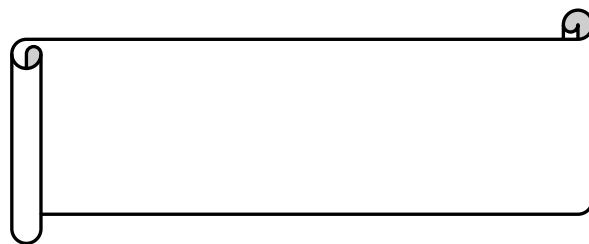

מסכת עדויות

מסכת עדויות – פרק א

משנה א

אשה ראתה דם – מה דין הטהרות שנגעה בהם לפני הראיה?

- לשמאי: רק טהרות שנגעה בהן משעת הראיה – טמאות.
- להלל: כל טהרות שנגעה בהן מהפקידה האחרונה – טמאות.
- לחכמים: מקילים מהיממה האחרונה או מהבדיקה האחרונה.

אשה שיש לה וסת בזמן קבוע – אינה חוששת לטומאה כשהיא שלא בזמן הוסת.

משנה ב

מהו שיעור העיסה החייבת בחלה?

- לשמאי: קב במידה מדברית.
- להלל: שני קבים במידה מדברית.
- לחכמים: 1.5 קבים במידות ירושלמיות שהם קב ורבע במידות הגדולות.
- ר' יוסי: קב ורבע (של ציפורי) ועוד משהו. (כדי שאחר שיפריש ישאר קב ורבע).

משנה ג

מקוה חסר (שאינו בו עדיין 40 סאה) כמה מים שאובים יפלו בו – ויפסל?

סאה = 6 קבין, קב = 4 לוגין, סאה = 24 לוגין, היין = 3 קבין.

- להלל: מלא היין (12 לוגין, 3 קבין).
- לשמאי: 9 קבין (36 לוגין).
- לחכמים ששמעו משני גרדיים (אורגים) בשם שמעיה ואבטליון: 3 לוגין.

משנה ד

מדוע הזכירו את דעת הלל ושמאי, אף שגם הם חזרו להורות כדברי הגרדיים (3 לוגין)?

ללמד לדורות הבאים, שלא יהא אדם עומד על דבריו, שהרי אבות העולם – הלל ושמאי לא עמדו על דבריהם ובטלו דעתם, מפני השמועה משני הגרדיים.

משנה ה

מדוע מזכירים במשניות את דברי היחיד, שאין הלכה כמותו ?

ללמדנו, שאם יראה בית דין את דברי היחיד ויסמוך עליו – שיראה לפסוק כדברי היחיד, יוכל לעשות כן.

ועוד, שאחר שפסקו הבי"ד כדברי היחיד, אין בי"ד שאחריו, יכול לבטל את דבריו עד שיקרה גדול ממנו בחכמה, ובמנין מהרבים.

משנה ו

במקרה שדברי היחיד הם לבטלה. (כגון: בגזירה שפשט איסורה ברוב ישראל, ואין בי"ד יכול לפסוק בדעת היחיד

בכל מקרה) מדוע הזכירו במשניות את דברי היחיד ?

לרבי יהודה: שאם יאמר אדם: 'כך אני מקובל', ויתמה, כשיראה שאין עושין כפי שקיבל מרבوتיו, יאמרו לו, כדברי איש פלוני שמעת ונדהו דבריו.

משנה ז

מה מטמא באוהל לכו"ע ?

- המת – מטמא.
- אבר מן המת – מטמא (אבר=עצם עם בשר וגידיים).
- עצמות (בלי בשר וגידיים), כשהם רוב בנין או רוב מנין – מטמאים.

האם רובע הקב מעצמות המת, מטמא טומאת אוהל ?

- לשמאי – רובע הקב עצמות מטמא, אפילו מעצם אחד.
- לבית שמאי – רק מכמה עצמות (ואפילו מכמה מתים).
- לבית הלל – רק מכמה עצמות, שהם רוב מנין או רוב בנין.

משנה ח

האם חייב להפריש תרומה מכרשינים ?

כרשינים הם מאכל בהמה, אך וראויים לאכילת אדם בשעת הדחק, ולכן מפריש מהם תרומה.

מדוע צריך ליטול ידיים לפני שנוגע בתרומה?

"...וְאֲנִי הִנֵּה נֹתֵתִי לְךָ אֶת מִשְׁמַרְתַּת תְּרוּמָתִי..." – מכאן שצריך לשמור על התרומה בטהרה, גזרו חכמים על סתם ידיים, שיהיו שניות לטומאה, ויפסלו את התרומה. לכן, הצריכו חכמים ליטול את הידיים לפני שנוגע בתרומה.

האם חייב לשמור בטהרה כרשני תרומה (ליטול ידיו), ככל תרומה?

- לשמאי: אפילו כשמאכיל לבהמה, יאכלו רק כשהם צרידי (יבשים), שלא יוכשרו לקבל טומאה.
- לבית שמאי: כשזורין וכששפין (אותם על בשרם) – יעשה בטהרה, וכשמאכיל לבהמה – יכול להאכיל בטמאה.
- לבית הלל: כשזורין – בטהרה, אבל כששפין וכשמאכילין לבהמה – אפשר בטמאה.
- רבי עקיבא: כל מעשיהם יכול לעשות בטמאה.

משנה ט

מעות נחושת של מעשר שני בשווי סלע, האם יכול לפרוט (לצרף) את כל המעות נחושת – לסלע כסף, כדי להקל ממשא הדרך?

- לבית שמאי: יכול לפרוט את כל מעות הנחושת לסלע כסף.
- לבית הלל: חצי ממעות הנחושת – יפרוט (יצרף) לשקל כסף אחד, (שקל=חצי סלע), וחצי – ישאיר כמעות נחושת. (שאם נתיר להחליף את הכל לסלע, כשיגיעו כל הבאים לירושלים, וכולם ילכו לשולחני לפרוט את כספם לפרוטות נחושת, לקנות בהם פירות מעשר שני, יעלה מחיר המעות, והמעשר שני יפסיד).

פדה פירות מעשר שני על כסף, האם מותר לפדות כסף זה על כסף אחר?
כסף שחללו עליו פירות מעשר שני, אסור לחלל על כסף אחר.

- מה הדין כשיש בידו חצי דינר כסף מעשר שני, ופירות מעשר שני בשווי חצי דינר?
- לחכמים: מותר לצרף את הכסף לפירות ולחללם יחד על דינר אחד כסף.
 - רבי מאיר: גם במקרה זה אסור לפדות לכסף.

משנה י

האם יכול בירושלים לפרוט את סלע כסף של מעשר שני לפרוטות נחושת ?

(סלע=2 שקלים=4 דינרים)

- לְבֵית שְׁמַאי: יכול לפרוט את כל הסלע למעות (אפילו שלא ישתמש בכולם כעת),
- לְבֵית הֶלֶל: חצי מהסלע, יפרוט לשקל אחד, וחצי מהסלע למעות.
- התלמידים הדנים לפני החכמים אומרים: שווי 3 דינרים (3/4 מהסלע), יפרוט למטבעות כסף, ורבע מהסלע (דינר), יפרוט למעות נחושת.
- לרבי עקיבא: שווי של רביעית דינר – יפרוט למעות נחושת, והשאר (3 דינרים, ועוד 3/4 דינר) יפרוט במטבעות כסף. (סה"כ 1/16 מהסלע יכול לפרוט לנחושת).
- לרבי טרפון: (דינר=5 אספרים). שווי של 3 דינרים – יפרוט למטבעות כסף. מהדינר הרביעי – יפרוט למעות נחושת רק אספר אחד. 4 האספרים הנותרים מהדינר הרביעי, (מלבד שלושת הדינרים הראשונים) – יפרוט למטבעות כסף. (סה"כ 1/20 מהסלע יכול לפרוט לנחושת).
- לשמאי – לא יחלל את הסלע כלל על פרוטות נחושת, אלא יניח את הסלע כולו פְּחָנוֹת, ויקח מהחנות, לצרכי אכילת המעשר שני לפי צרכו, עד שיגמר הסלע (כדי שלא יאבד).

משנה יא

דרגות הטומאה:

- המת – הוא אבי אבות הטומאה.
- הנוגע במת – הוא אב הטומאה.
- הנוגע באב – נהיה ראשון לטומאה.
- אוכלים או משקין הנוגעים בראשון – הרי הם שני לטומאה.
- תרומה הנוגעת בשני – הרי היא שלישי לטומאה.
- קדשים הנוגעים בשלישי – הרי הם רביעי.

מה הוא טומאת מדרס?

זב או זבה היושבים, שוכבים או רוכבים, על מושב משכב או מרכב – מטמאים אותם להיות אב הטומאה כמותם שמטמא אדם וכלים.

כסא של כלה, שנפלו חפניו (מושב, ידיות ומשענת), האם טמא טומאת מדרס ?

- לְבֵית שְׁמַאי: טמא (שעדיין ראוי לשיבה),
- לְבֵית הֵלֵל: טהור (שלא ראוי לכלה, ונחשב ככסא שבור).
- לְשַׁמַּאי: אפילו אם נשאר רק הַמְלִיץ שֶׁל הַכֶּסֶא (המסגרת המרובעת על 4 רגלי הכסא, שעליה מניחים את דף המושב) – טָמֵא.

האם עריבה (פלי שלשים בו את הבצק) יכולה לקבל טומאת מדרס?
לא, מפני שמיוחדת ללישה, ולא לשיבה או שכיבה.

כסא שקבעו בתוך עריבה (לשים עליו הבצק) האם מקבל עדיין טומאת מדרס?

- לְבֵית שְׁמַאי: טמא (הואיל ואפשר לשבת עליו, אינו בטל לעריבה).
- לְבֵית הֵלֵל: טהור. (מפני שכשנקבע בתוך העריבה להניח עליו הבצק וכדו' – בטל לעריבה).
- לְשַׁמַּאי: אפילו כסא שלא שימש ככסא מעולם, ומתחילה נעשה ונבנה בתוך העריבה – טמא, מפני שראוי גם לשיבה.

משנה יב

אשה הבאה ממדינת הים ואמרה מת בעלי, האם יכולה להנשא, להתייבם, וליטול כתובתה?

- לְבֵית שְׁמַאי: תנשא, ואם יש למת אח – תתייבם, וכן תיטול את כתובתה.
- לְבֵית הֵלֵל: לא תנשא ולא תתייבם (אלא רק כשהעידה האשה על מות בעלה, אחר שבאה ממקום קרוב, כמו מקום הקציר שסמוך לעיר) וכן שלא תיטול את כתובתה, ולבסוף הודו לדברי בית שמאי.

מה היתה טענתם של בית שמאי?

- על היתר נישואין ויבום: אשה הבאה מן הקציר נאמנת לומר שמת בעלה, הוא לא מפני שמקום הקציר קרוב לעיר, אלא שדברו חכמים בהווה (בדבר מצוי), ולכן מכל מקום שתבוא ותעיד על מות בעלה – נאמינה.
- על דין נטילת הכתובה מיורשי בעלה: אם התרנו לה להנשא ע"פ עדותה, ק"ו שנאמינה לגבי ממונות וטיטול כתובתה.
- ואע"פ שאח"י המת לא יטלו חלקם בירושה אלא רק ע"פ שני עדים, בכתובתה כתוב: "שָׂאם תִּנְשְׂאֵי לְאַחַר – תִּטְלֵי מֵה שְׁכָתוֹב לך", וכשהתרנו לה לינשא – זכותה לקבל.

משנה יג

מה עושה מי שחציו עבד וחציו בן חורין?

- לבית הלל: עובד את רבו יום אחד, ויום אחד לעצמו.
- לבית שמאי: כופים את רבו לשחררו, מפני שהוא לא יכול לישא שפחה (מפני שחציו בן חורין, שאסור בשפחה כנענית), ולא בת חורין (מפני שחציו עבד).

משנה יד

האם חבר, אוכל ממאכליו של עם הארץ ושואל ממנו כלים?

- אכילה: חבר לא אוכל משל עם הארץ, מפני שאינם בקיאים בהלכות טומאה וטהרה.
 - כלים: כל כלי עם הארץ, טמאים הם לגבי החבר. לכן לא שואל ממנו כלי חרס, אוכלים ומשקים, מפני שלא יכול לטהרם.
- כלי שטף (כלים שנטהרים בטבילה=כל כלי מלבד כלי חרס), יכול החבר לשאול מעם הארץ, מפני שיכול לטבול אותו ולהשתמש בו. (ואין הוששים שמא הכלי שטף, ששאל החבר, טמאים טומאת שבעה, ומעונין הזאת שלישי ושביעי, מפני שעל טומאה זו נאמן עם הארץ).

מה דין כלי חרס באוהל המת?

- אם יש צמיד פתיל עליו (מכסה סגור היטב) – טהור הוא וכל מה שבתוכו. שכלי חרס לא נטמא מגבו, אלא מתוכו, וכשהוא סגור אין הטומאה נכנסת בו לטמאו.
- אמנם, כלי חרס טמא, אפילו צמיד פתיל, אינו חוצץ מפני הטומאה על מה שבתוכו. לכן, הואיל ולגבי החבר, גזרו חכמים, שכלי עם הארץ טמאים, לכן אינם מצילים כלים אלו מפני הטומאה, על מה שבתוכם.

כלי חרס צמיד פתיל של חבר, האם מציל הכלי חרס על מה שבתוכו, ומדוע?

- לבית הלל, מציל על כל מה שבתוכו מלהיטמא.
 - לבית שמאי:
- אוכלין ומשקין וכלי חרס, שנמצאים בתוך כלי חרס של חבר באוהל המת – טהורים. כלי שטף שבתוך הכלי חרס – טמאים.

מדוע שאם נשאיר אותם בטהרתם, עם הארץ יבוא להשאילם לחבר כטהורים, (שכלי שטף יכול החבר לשאול מעם הארץ), ויבוא החבר להשתמש בכלים אלו בלי הזאת שלישי ושביעי, והרי כלים אלו טמאים טומאת שבעה (מפני שפְּלִי עם הארץ שטמאים הם, לא מצילים מפני הטומאה). אולם, באוכלים ומשקים ובפְּלִי חרס, לא גזרו חכמים, מפני שאותם, לא יקח החבר מעם הארץ ממילא, מפני שהם טמאים אצלו, ואינו יכול לטהרם במקוה.

עדויות ב

משנה א'

הסבר: "נטמא", "נפסל"!

נטמא – טמא ומטמא אחרים.

פסול – טמא אך אינו מטמא עוד (כגון: תרומה שנטמאה משני לטומאה, היא פסולה, ואינה מטמאה תרומה אחרת).

קודש ותרומה שנטמאו – האם מותר להוסיף טומאה על טומאתם הראשונה?

א. ר' חנניא סגן הכהנים העיד, שאפשר להוסיף דרגת טומאה אחת, כדלהלן: בָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא בְּוֶלַד הַטְּמָאָה – בשר קדשים, שנטמא בולד ולד הטומאה (=שני לטומאה), והרי הבשר שלישי לטומאה, שנגע בבָּשָׂר, שֶׁנִּטְמָא בְּאֵב הַטְּמָאָה – שנגע בבשר שהוא ראשון לטומאה, והרי נעשה שני לטומאה. וכששרפו אותם יחד מפני טומאתם, נגע השלישי בראשון, נוספה לו טומאה ונעשה שני.

ב. ר' עקיבא הוסיף, שאפשר להוסיף 2 דרגות טומאה, כדלהלן: שֶׁמֶן שֶׁנִּפְסַל בְּטָבֹל יוֹם (טבול יום=טמא שטבל, ועדיין לא העריב שמשו. נחשב שני לטומאה) והרי השמן שנגע בו הטבול יום, נהיה שלישי לטומאה, שנגע – שמן זה – בְּנֵר שֶׁנִּטְמָא בְּטָמֵא מֵת – ופלי שנגע בטמא מת, נעשה אב הטומאה (חוץ מפלי חרס). ולא נמנעו מלשרוף שמן זה (שלישי), בנר שהוא אב הטומאה, ונעשה השמן ראשון לטומאה, וכך נוסף לשמן שתי דרגות טומאה.

משנה ב'

בהמת קדשים שנפסלה. מה דין עור הבהמה?

אם נפסלה לפני ההפשט – העור נשרף עם הבשר.

אם נפסלה אחר ההפשט – העור ניתן לכהנים.

בכור בעל מום, נמצא טריפה. מה דין עור הבכור?

אסור. מפני שלא הותר בכור בעל מום, אלא באכילה (כחולין). אחר שהותר באכילה, יהנו

הכהנים גם מעורו. אך אם נמצא טריפה, ואסור באכילה – עורו יקבר.

ר' חנניא סגן הכהנים העיד, שלא ראה עור בהמת קדשים, יוצא לבית השרפה. כיצד מדובר?

על בהמה, שאפילו שהיתה פסולה לפני ההפשט, הואיל ונודע על הפסול רק אחר ההפשט –

העור ניתן לכהנים.

מה למד ר' עקיבא, מדברי ר' חנינא סגן הפהנים?

שאפילו בכור בעל מום¹, שנמצא טריפה, ולא הותר באכילה, העור ינתן לכהנים, הואיל ונודע על טריפותו רק אחר ההפשט.

מדוע לא קבלו חכמים, את עדותו של ר' חנינא סגן הפהנים?

מפני שעדותו בלשון: "לא ראינו", אינה ראיה והוכחה שלא היה כדבר הזה בביהמ"ק. לכן, בהמת קדשים שנודע עליה שהיא טריפה, אפילו אחר ההפשט, העור יוצא לבית השרפה.

משנה ג'

שטר חוב שכתב המלווה, והחתים עליו עדים. האם השטר כשר?

ר' חנינא סגן הפהנים העיד, שחכמים הכשירו שמרות כאלו, שכתב זקן אחד בכפר ליד ירושלים.

הואיל ועיקר קיום השטר, הוא בחתימת העדים.

האם יכולה אשה לכתוב את גיטה בעצמה?

כן. הואיל, ועיקר קיום גט של אישה, הוא בכשרותם של העדים החתומים בו, יכולה האשה

לכתוב בעצמה את גיטה ולהחתים עליו עדים כשרים. כמו כן, גם "שובר"², יכול לכתוב הבעל

בעצמו, ולהחתים את האשה.

מהט שנטמאה בטומאת מת, נמצאה תחובה בבשר קדשים. מה דיין: א) הסכין (שחתך בה את

הבשר). ב) הידיים שנגעו בבשר. ג) הבשר?

הסכין והידיים – מהורים³, מפני שהעזרה נחשבת כרשות הרבים, וספק טומאה ברשות הרבים

– מהור.

הבשר⁴ – טמא⁵, שנטמא מהמהט התחובה בו.

אמנם, אם נמצאה המחט בפּרש (הפסולת שבמעי הבהמה), גם הבשר טהור, מפני שלא נגעה

המחט בבשר.

¹ שדינו להאכל כחולין.

² "שובר" = שטר שכותבת גרושה לבעלה, שקבלה את כסף הכתובה.

³ ואין הסכין מקבלת טומאה מהבשר הטמא, מפני שאין כלי מקבל טומאה מאוכלין.

⁴ מדובר, בהמה שהעבירו אותה בנהר (לפני שבאה לעזרה), כדי שיהיה נוה להפשיטה, ובמים אלו הוכשר הבשר לקבל טומאה (רמב"ם; המים והדם שבעזרה, אינם מכשירים לקבל טומאה; לקמן פרק ח', ד'). וי"מ, שחיבת הקדש שבעזרה, מכשירה את הבשר לקבל טומאה, גם בלי שנפל עליו משקה. (תפא"י)

⁵ ואין להקשות, כיצד לא מטמא הבשר הטמא את הידיים, שהלא אוכלין טמאים, מטמאים את הידיים מדרבנן. מפני שכשגזרו על טומאת הידיים לא גזרו גזירה זו במקדש. (רמב"ם)

משנה ד'

"...ביצה טרופה, שהיא נתונה על גבי ירק של תרומה – שהיא תבור". (א) הסבר. (ב) מתי אינה חיבור?

א. טבול יום (טמא שטבל, ועדיין לא העריב שמשו, שהוא שני לטומאה), שנגע בביצה טרופה (ביצת חולין, וטבול יום לא מטמא חולין לעשותו שלישי) הנתונה על ירק של תרומה, עושה את הירק של תרומה – שלישי לטומאה, ואף שלא נגע בירק עצמו, נחשב הירק מחובר לביצה.
ב. אם מחמת הבישול, נעשתה הביצה שעל הירק כמין כובע – אין הביצה נחשבת מחוברת לירק, והירק והביצה טהורים.

שבולת (מחוברת לקרקע) ששכח הקוצר, (וכשיכפפו את ראש השיבולת, תגיע לקמה הסמוכה לה, שעדיין לא נקצרה). האם יש לשבולת זו דין "שכחה", ושייכת לעניים?
אם השיבולת יכולה להקצר ביחד עם הקמה הסמוכה – שייכת לבעה"ב, ואם לא – יש לה דין "שכחה בקמה", ושייכת לעניים.

הסבר: "ערים"!

שורת גפנים (לפחות 5), המודלות על גבי גדר.

שטח אדמה ("גינה"), המוקף מסביבו ערים. האם מותר לזרוע בתוכו?
אם הגינה גדולה, שיש בה שיעור: "כמלא בוצר וסלו" מכל צד של הערים (בוצר – אמה. סלו – אמה. סה"כ: 4 אמות) – תזרע. 7. ואם לאו – לא תזרע.

משנה ה'

המפיים מרסא בשבת. מתי חייב ומתי פטור?

ר' ישמעאל לא הכריע לאיסור או להיתר,

ור' יהושע בן מתיא הכריע: אם מתכוון לעשות לה פה (פתח במכה) – תיב (משום בונה), ואם להוציא ממנה לחה – פטור ומותר (מפני שהפתח שפתה, היא מלאכה שאינה צריכה לגופה).⁸

האם מותר לצוד נחש (כשאינן סכנת נפשות) בשבת?

אם צד כדי שלא ישכנו – פטור ומותר. (מפני שהיא מלאכה שאינה צריכה לגופה).⁹ ואם צד

⁶ מפני שכשאינה נקצרת עם הקמה, הרי היא בבל תשוב.

⁷ ובנוסף, צריך להרחיק מהגפן כדי "עבודת הגפן" (6 טפחים) מכל צד. אך אם אין כמלא בוצר וסלו מכל צד, לא יועיל שירחיק כדי "עבודת הגפן".

⁸ מלאכה שאינה צריכה לגופה – פטור עליה, אך אסור מדרבנן. וכאן, במקום צער לא גזרו חכמים.

⁹ מלאכה שאינה צריכה לגופה – פטור עליה, אך אסור מדרבנן. וכאן, במקום צער לא גזרו חכמים.

כדי להשתמש בו לרפואה – תיב.

לפסין אירוניות. הסבר !

כלי הרם, שעשויין כמו כדור סתום, וחלול מבפנים. לאחר שמלבנים אותן באש, חותכים אותו

באמצע ונעשה שני כלים

ממתי כלי מקבל טומאה?

משעה שנגמרה מלאכתו (שנגמרה מלאכת עשייתו) מקבל טומאה.

לפסין אירוניות. מה נחשב גמר מלאכתו?

לת"ק, הליבון באש, הוא גמר מלאכתו. לכן: גם אם עדיין לא חתכו אותם לשניים, במשא הוב –

יטמאו. אמנם, באוהל המת יהיו טהורות (ויצילו מה שבתוכן), הואיל והם סגורים, וכלי הרם

נטמא רק מתוכו, ולא מגבו.

לר' אלעזר בן צדוק, החיתוך לשניים הוא גמר מלאכתו. לכן, כל עוד לא חתכו אותם לשניים,

אפילו במשא זב – טהורות.

משנה ו'

פרי רוסק ונכתת בערב שבת¹⁰. האם מותר לאכול מהמשקה שממשיך לזוב בשבת?

לר' ישמעאל, מותר לאכול מהמיין שזב מהם בשבת. (אפילו שיש גזירה, שאסור לאכול ממשקים

שזבו בשבת, שמא יבוא לסחוט¹¹, כאן התיר מפני שהתחילו לזוב בע"ש, וזבים והולכים

מעצמם; רע"ב)

לר' עקיבא, אסור לאכול מהמשקים.

משנה ז'

ציין 2 דברים שנאמרו לפני ר' עקיבא, משום ר' אליעזר ?

א. יוצאת אשה לרשות הרבים בשבת, בעיר של זקב¹² (תכשיט על ראש האשה, כדמות העיר

ירושלים).

ב. מפריחי יונים – פסולים לעדות.

¹⁰ שום, בוסר (ענבים שלא נתבשלו כל צרכם) או מלילות (שיבולים שלא בשלו כל צרכם), שבמיץ היוצא מהם, היו מטבלים מאכלים

¹¹ תולדה דמלאכת דש.

¹² ולא חוששים שמא תוריד להראות לחברותיה, ותבוא להעביר 4 אמות ברשות הרבים. הואיל ותכשיט זה, היו הולכות רק נשים חשובות,

ולא חוששים שנשים חשובות יורידו ותכשיטיהן להראות לחברותיהן.

ציין ההלכה שנאמרה לפני ר' עקיבא, משום ר' יהושע!

חולדה שהלכה על גבי ככרות של תרומה, ופפיה שרץ מת, ולא ידוע אם נגע השרץ המת בככרות התרומה. הואיל והטומאה עוברת על הככרות ולא נחה במקום אחד 13 – הככרות טהורות (אף שספק טומאה ברשות היחיד – טמא).

משנה ח'

"סנדל של סידים". האם מקבל טומאת מדרס? סנדל של סידים, שהוא סמא מדרס (ואף שנועלים אותו כדי להגן על הרגליים מהסיד, נחשב למנעל¹⁴, ואם נעל אותו הזב – טמא מדרס).

"על שיירי תנור – ארבעה". הסבר!

על שיירי תנור – ארבעה. בתחילה היו אומרים, שתנור חרס טמא שנטהר ע"י נתיצה, אם נשאר בו שבר גדול 3 טפחים, השבר נשאר טמא, עד שבא ר' עקיבא ואמר, שרק אם גדול 4 טפחים – טמא, והודו לו חכמים.

כסא שניטלו חלק מחפוניו ("חפוניו", הכוונה כאן למושב), האם נחשב ככסא ויקבל טומאה?

אם נטלו שניים משלושת חפוניו,

לר' עקיבא – מקבל טומאה (מפני שיכול לשמש ככלי קיבול), לחכמים – טהור, הואיל ואין ראוי לישיבה, אין שם כסא עליו.

¹³ ומהלכת שכתב במשנה לאו דווקא, אלא אפילו אם תעמוד החולדה על אחד הככרות, ספיקו - טהור, מפני שפיה של החולדה, לא נחשב "מקום" והרי לא נחה הטומאה ב-"מקום" ולכן ספיקה אפילו ברשות היחיד - טהור. (משנה אחרונה בטהרות ד' ב').

¹⁴ מפני שלעיתים, מהלך איתו עד ביתו (ראב"ד)

עדויות ג

משנה א'

ציין שני סוגים של טומאת אוהל?

א. הנמצא באוהל, שנמצאת בו הטומאה. (טומאת "אוהל המשכה", שאינו כנוגע, אלא ממשיך את הטומאה על האדם).

ב. אדם, המאהיל על הטומאה¹⁵, או טומאה המאהילה על האדם¹⁶ (טומאת "אוהל מגע", שהטומאה רצוצה, בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, וכאילו נוגעת באדם) שני חצאי כזית מן המת (או כל שיעור טומאה אחר). מתי מצטרפים לטמא? לר' דוסא בן הרפנים – לעולם אינם מצטרפים, אפילו כששני חצאי הטומאה משם אחד. לחכמים: אם הם משם אחד – מצטרפים, משני שמות – אינם מצטרפים.

לחכמים: "כל שהוא משם אחד, טמא. משני שמות, טהור". הסבר!

כל שהוא משם אחד – כגון: אם שני חצאי הכזית, טמא באותו שם טומאה (שניהם "מגע", או שניהם "משא", או שניהם "אוהל") מצטרפים – וטמא. משני שמות – אם שני חצאי הכזית, טמא בשני שמות של טומאה (כגון: אחד "מגע" ואחד "משא") לא מצטרפים – וטהור.

לחכמים. האם מגע ואוהל, נחשבים שם אחד או שני שמות?

לת"ק: מגע ואוהל מגע – נחשבים לחכמים שם אחד, לכן מצטרפים וטמא. מגע ואוהל המשכה – נחשבים שני שמות, לכן אינם מצטרפים – וטהור.

לר' מאיר: גם מגע ואוהל המשכה, נחשבים לחכמים שם אחד, לכן מצטרפים – וטמא.

מדוע לחכמים, "אוהל מגע", דומה לטומאת "מגע" (ונחשב שם אחד)?

בטומאת "אוהל מגע" מדובר, שהטומאה והאדם סמוכים מאוד, ואין ביניהם אפילו טפה. לכן נחשב כמגע ממש.

ציין את המקרים בהם נחלקו ר' דוסא וחכמים.

המקרה	חכמים	ר' דוסא בן הרפנים

¹⁵ כגון, אדם הנמצא מעל מת.

¹⁶ כגון, מת הנמצא מעל אדם.

<p>טהור (שבין משם אחד ובין משני שמות – אינם מצטרפים)</p>	<p>טמא (2) הצאים משם אחד – (מצטרפים)</p>	<p>הנוגע בכשני הצאי זיתים מן הנבלה או נושאין¹⁷</p>
	<p>טמא (שמגע, ואוהל מגע נחשבים שם אחד)</p>	<p>במת: הנוגע בכחצי זית, ומאהיל על כחצי זית¹⁸</p>
	<p>טמא (שמגע, ואוהל מגע נחשבים שם אחד)</p>	<p>במת: הנוגע בכחצי זית, וכחצי זית מאהיל עליו¹⁹</p>
	<p>טמא</p>	<p>מאהיל על כשני הצאי זיתים</p>
	<p>טמא (ששניהם אוהל מגע)</p>	<p>מאהיל על חצי זית, וחצי זית מאהיל עליו</p>
	<p>ת"ק סובר שחכמים מטהרים (כי אוהל מגע, ואוהל המשכה, נחשבים שני שמות, ואינם מצטרפים)</p>	<p>הנוגע בכחצי זית ("מגע"), ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית ("אוהל המשכה")</p>
<p>ר' מאיר סובר שחכמים מטמאים, (כי אוהל מגע ואוהל המשכה נחשבים שם אחד)</p>	<p>מאהיל על כחצי זית ("אוהל מגע") ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית ("אוהל המשכה")</p>	

לר' מאיר. מתי נחשבים שני הצאי הזיתים לשני שמות, וגם לחכמים לא יצטרפו לטמא?
 חצי כזית במגע וחצי במשא²⁰, או חצי במשא וחצי באוהל. "הכל מטמא, חוץ מן הפגע עם
 המשא והמשא עם האהל".

משנה ב'

מה שיעור אוכל להיטמא, ולטמא אוכלין אחרים?

כביצה.

ערימת שקדים, שבכל הערימה יחד יש כביצה. האם מצטרפים כל השקדים שבערימה: א. לקבל

טומאה. ב. כשהם טמאים, לטמא טהרות שנגעו בהם?

¹⁷ כזית מהנבלה, מטמא רק במגע ובמשא ולא באוהל, וגם בזה נחלקו ר' דוסא בן הרקניס וחכמים.

¹⁸ אוהל מגע.

¹⁹ אוהל מגע.

²⁰ משא=נשא ע"י דבר אחר, או הסיט ללא מגע.

לר' דוסא בן הרבנים - מצטרפים. לחכמים - לא מצטרפים.

"אסימון". הסבר!

מטבע, שעדיין לא הטביעו בו צורה.

האם מותר לחלל מעשר שני על אסימון?

לר' דוסא בן הרבנים - מחללים.

לחכמים - לא.

ידיים שהם שניות לטומאה²¹. כיצד יטהרו שיוכלו לגעת ולהזות מי חטאת²² (מי אפר פרה

אדומה, לטהר טמא מת)?

לר' דוסא בן הרבנים - טובלים את הידיים במקווה.

לחכמים - טובלים את כל הגוף²³. "אם נטמאו ידיו, נטמא גופו".

משנה ג'

"מעיי אבטיח", "קניבת ירק". הסבר!

מעיי אבטיח²⁴ - הגרעינים 25 והמים שבתוך (במעיי) האבטיח. וקניבת ירק - עלים מעופשים

שמסירים מהירק.

מעיי אבטיח וקניבת ירק של תרומה. האם נחשבים "אוכל", ואסורים לזרים, או לא?

רב דוסא מתיר לזרים, וחכמים אוסרין.

מה שיעור הצמר שגוזז²⁶, ויהיה חייב לתת "ראשית הגז" לכהן?

גיזת חמש רחלות (נקבת האיל) חייבת ב- "ראשית הגז":

לר' דוסא - אם מכל אחת, גזז משקל של מנה וחצי ("מנה מנה ופרס").

לחכמים - חמש רחלות כל שיהן²⁷ - ואין צריך שיעור גדול כר' דוסא.

משנה ד'

מהם "חוצלות", האם מקבלות טומאה?

²¹ אף שאין ראשון מטמא אדם וכלים, גזרו על הידיים, שיטמאו להיות שני לטומאה.

²² מי חטאת - מים שמטהרים. נקראים גם מי נידה - מים שמיידיים, שמזים.

²³ שמעלה עשו במי חטאת, שאם נטמאו ידיו - נטמא גופו, מה שאין כן בתרומה וקדשים (שבתרומה וקדשים מספיק לטבול ידיו; רע"ב)

²⁴ אבטיח = מלון (תפא"י), שיש לו גרעינים ומים - כמעיים.

²⁵ דווקא כשמשליכים אותם, אך אם מכנסם - אסור, כמו גרעיני תרומה, תרומות יא, ה'. (ראב"ד)

²⁶ מבהמות חולין.

²⁷ "כל שהן" לאו דווקא, וגם חכמים מצריכים, שיהיה משקל הצמר מכל אחת 12 סלעים.

הוֹצְלוֹת, הם מחצלות מקנים, שיש להם שפה מסביב.

לר' דוסא מקבלות טומאה, מאחר ויש להם בית קיבול ונחשבות כלי. אמנם, לא מקבלות טומאת מדרס²⁸, מפני שאינם מיוחדות לשכיבה.

לחכמים, הואיל וראויות גם לשכיבה, מקבלות גם טומאת מדרס.

רשת קלועה. האם נחשבת "בגד" ומקבלת טומאה?

לר' דוסא כל הרשתות, הואיל ויש בהן חורים, אינם חשובות כבגד – וטהורות. מלבד "גְּלָגִילוֹן", שהוא כעין חגורה קלועה, הקשורה על המותניים, שנחשב כבגד וטמא.

לחכמים, כל הקליעות, נחשבות "בגד" – וטמאות. מלבד "צְמָרִים", שהיא הרשת של מוכרי צמר, שאוגדים בתוכה את אגודות הצמר²⁹. הואיל והחורים ברשת זו גדולים ביותר, אינה נחשבת כבגד – וטהורה.

משנה ה'

א. מהו "קלע". ב. האם מקבלת טומאה?

א. רצועה רחבה של עור או של אריג מפשתן. בצידה האחד ישנה טבעת הנכנסת לאצבע, ובצד השני קשורה לבית יד. האדם המשליך את האבן שבמרכז הרצועה, מקפל לידו את שני קצוות הרצועה, (הטבעת והבית יד), ותוך כדי שמסובב את הקלע בחזקה, עוזב רק את הטבעת מאצבעו, והאבן מושלכת בחוזק.

ב. אם הרצועה ארוגה מפשתן, מקבלת טומאה³⁰. אם עשויה הרצועה מעור, ר' דוסא מטהר³¹, וחכמים מטמאים³².

קלע שמקבלת טומאה. האם מקבלת טומאה אף שנפסק בית אצבע שְׁלָה, או בית הפקיע שְׁלָה? נפסק בית אצבע שְׁלָה – הנקב, שמכנים בו את האצבע בראש הקלע – טְהוֹרָה – מפני שאינה ראויה עוד לתשמישה.

בית הפקיע שְׁלָה – המקל שקשור בקלע ובידו, וכשמשחרר אותו מידו, מושלכת האבן – טְמֵאָה – שעדיין נחשבת כלי, מפני שאפשר להשתמש בקלע באופן אחר.

²⁸ עיי בשאלות לחזרה פרק א' משנה יא'.

²⁹ תפא"י.

³⁰ לחכמים משום שנחשבת "כלי". לר' דוסא, משום שאריג 3 על 3 טפחים – מקבל טומאה.

³¹ הואיל והקלע משמשת רק להשליך אבנים, אינה נחשבת כלי מצד עצמה. והעור אינו מקבל טומאה, עד שיהיו בו חמישה על חמישה טפחים.

³² שנחשבת כלי.

משנה ו'

אשת כהן, שנשבתה אצל הגויים ונפדתה. האם מותרת בתרומה?
לר' דוסא, אין חוששין שנבעלה לנכרי, ולכן מותרת בתרומה. לחכמים, אם היא העידה בעצמה שנשבתה, והעידה גם שלא נטמאה לנכרי, נאמנת ואוכלת בתרומה. (שהפה שאסר הוא הפה שהתיר – היא שהעידה על השבוי, והיא שהעידה גם על טהרתה). אך אם היו עדים שנשבתה, והיא העידה רק על טהרתה – אינה נאמנת ואסורה בתרומה.

משנה ז'

אדם שמסתפק אם נטמא. מה דינו?

אם הספק היה ברה"י (ברשות היחיד) – לכו"ע טמא. אם ברה"ר (ברשות הרבים) – לכו"ע טהור.
כאשר הספק היה ברה"י וגם ברה"ר – כגון: הטומאה היתה ברה"י והטהור ברה"ר (בלשון המשנה: "וטהרה ברה"ר"): ר' יהושע מטמא, וחכמים מטְהַרִין.
מדוע טימא ר' יהושע וחכמים טיהרו?

ר' יהושע מטמא, היות ובכל אחד מהספיקות, ישנה גם אפשרות שהטומאה היתה ברה"י שספיקו טמא.

חכמים מטהרים, היות ובכל אחד מהספיקות, ישנה גם אפשרות שהטומאה היתה ברה"ר שספיקו טהור.

משנה ח'

מהו "מסמר השלחני", והאם נחשב כלי לקבל טומאה?
המסמר שעליו תולה השולחני את המאזניים.

ר' צדוק מטמא, וחכמים מטְהַרִין.

מהו "ארון של גרוסות", והאם נחשב כלי לקבל טומאה?

ארון עץ, של מוכרי גריסים. ר' צדוק מטמא³³, וחכמים מטְהַרִין³⁴.

מהו "מסמר של אבן שעות", והאם נחשב כלי לקבל טומאה?

אבן המשמשת כשעון, שבמרכזה תקוע המסמר, וע"פ הצל של המסמר על האבן, יודעים את השעה. ר' צדוק מטמא, וחכמים מטְהַרִין.

³³ לפעמים מטלטלים אותו ושם כלי עליו. (רע"ב)

³⁴ שארון עץ זה, עשוי לנחת ולא לטלטל. (רע"ב)

משנה ט'

מהו, כפוי טני של מתכות של בעלי בתים 35? והאם נחשב כלי לקבל טומאה?
טני הוא כלי עשוי ממתכת, ועליו כיסוי.

לרפן גמליאל מקבל טומאה, הואיל ולכיסוי יש בית קיבול.

לחכמים אינו מקבל טומאה, הואיל ולא נעשה אלא לכיסוי, ואין משתמשים בו, דינו ככל כיסוי – וטהור.

מהי "תלוי המגדרות"? והאם נחשב כלי לקבל טומאה?

כמין מתלה, שתולים בו את המגדרת (מגדרת, כעין מסרק ממתכת, שמגדרים בו הגוף בבית המרחץ).

רפן גמליאל מטמא, וחכמים מטהרין 36.

מהם "גלמי כלי מתכות"? והאם נחשבים כלי לקבל טומאה?

גלמי – כלי מתכת, שעדיין לא נגמרה מלאכתם (שצריכים עדיין לשוף אותם וכיו"ב). רפן גמליאל מטמא, וחכמים מטהרין.

מהי "טבלא שנהלקה לשנים"? והאם נחשבת כלי לקבל טומאה?

כעין מגש עשוי חרס, שיש לו מסביבו דפנות (בית קיבול).

אם נחלק לשני חלקים שווים: רפן גמליאל מטמא, וחכמים מטהרין (ששברי כלים הם).

ומודים חכמים לרפן גמליאל, בטבלא שנהלקה לשנים, (ושבר) אחר גדול ואחר קטן, שהגדול טמא (שעדיין שם כלי עליו), והקטן טהור (ששבר כלי הוא).

משנה י'

מהו "ערוב תבשילין", ובמה החמיר רבן גמליאל בבית שמאי?

כשיו"ט חל בערב שבת, יכול לבשל ביו"ט לשבת, אם הכין מערב יו"ט, תבשיל ופת לכבוד שבת. בכך, עירב את תבשילי שבת ויו"ט. התבשיל והפת נקראים "ערוב תבשילין".

רבן גמליאל, מחמיר בבית שמאי, שהתבשיל שהכין, מתיר לו רק לבשל לשבת, הפת שהכין מתירה לו רק לאפות, אך לא יכול להטמין ביו"ט לצורך השבת על סמך התבשיל והפת. (אלא

³⁵ כיסוי טני של רופאים לכו"ע מקבל טומאה, שמשמש את הרופאים להניח בו סממנים.

³⁶ חכמים סוברים, שאינו מקבל טומאה ככל תלמי כלים (כלים טו, ד) ורבן גמליאל מטמא, הואיל והמתלה מסייע בשעת השימוש במגדרת,

נחשב כלי ומקבל טומאה. (תפא"י)

אם כן, הטמין בערב יו"ט לצורך השבת).

חוליות של מנורה, שהתפרקה ביו"ט. האם מותר להחזיר את חוליות המנורה ביו"ט?

רבן גמליאל, מחמיר בבית שמאי שאסור, משום "בונה" 37.

מהי פת "גריצין", ומהי פת "רקיקין". איזו מהן מותר לאפות ביו"ט?

גריצין – ככרות גדולות ועבות. רקיקין – ככרות דקות.

רבן גמליאל סובר בבית שמאי, שלא התירו לאפות גריצין, מפני שאין צורך בכמות מרובה

ביו"ט, ובכך מרבים טרחה ביו"ט שלא לצורך.

כיצד היו נוהגים, אצל אביו של רבן גמליאל (רבן שמעון בן גמליאל), ומה השיבו חכמים על

הנהגה זו?

רבן גמליאל העיד על בית אביו, שלא אפו ביו"ט אלא רקיקין. חכמים השיבו, שאמנם לעצמם

היו מחמירים בבית שמאי, אך לכל ישראל היו מקילים בבית הלל, לאפות גריצין, ואפילו פת

"הרי" – עיסה גדולה הנאפית על גבי גחלים (וטרחתה מרובה מאוד) – מותר.

משנה יא'

מדוע אסרו חכמים, לטאטא את הבית בשבת?

גזירה שמא ישווה גומות שבקרקע. ("בונה")

מדוע מקל רבן גמליאל, לטאטא בין המיטות שבבית?

משום, שבין המיטות הוא מקום מועט, ולא חוששים שישווה גומות. וחכמים אוסרים.

מהו: "מוגמר", ומדוע התיר רבן גמליאל לעשותו ביו"ט?

מוגמר, היא הלבונה, ששמים על גחלים להעלות ריח נעים בסיום הסעודה.

אף שרק העשירים היו מענגים עצמם כך, התיר רבן גמליאל לעשותו ביו"ט, מפני שהוא הנאת

הגוף ונחשב "אוכל נפש" המותר ביו"ט. וחכמים אוסרים.

מהו גדי מקולס 38, והאם מותר לעשותו?

גדי, שצולים זכר לקרבן פסח, ונצלה כדרך שצלו קרבן פסח בזמן הבית. ("ראשו על כרעיו ועל

קרבו").

רבן גמליאל מתיר לעשות כן זכר לפסח, וחכמים אוסרים 39.

³⁷ שבת שמאי סוברים שיש בנין בכלים. בית הלל סוברים, שאין בנין בכלים - ומותר להחזיר חוליות המנורה ביו"ט.

³⁸ מקולס - כגבר שכלי זייניו עמו (שבני מעיו תלויים לו בצידו כקרבן פסח; רע"ב).

³⁹ שלא יראה כאוכל פסח בחוץ.

משנה יב'

האם מותר לפרתו של ישראל, לצאת בשבת לרה"ר, ברצועה הקשורה בין קרנייה? ר' אלעזר מתיר (שנחשבת הרצועה לנוי לבהמה). "פָּרְתוּ יוֹצֵאָהּ בְּרִצּוּעָה שְׁבִין קַרְנֵיהָ 40". חכמים אוסרים (שנחשב כמשא – ואסור).

"וְשׁוֹחֲקִין אֶת הַפְּלָפְלִין, בְּרִחִים שְׁלֵהֵן". הסבר!
שוחקים ביו"ט את הפלפלים, בְּרִחִים המיוחדות לשחיקת פלפלים, (אפילו שנראה כעובדין דחול = כדרך שמוחנים בחול).
חכמים אוסרים.

"מְקַרְדִּין אֶת הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב", "מְקַרְצְפִּין" הסבר! והאם מותר קירוד וקרצוף?
מְקַרְדִּין – לגרד את הבהמה ביו"ט, במגרדת עם שיני ברזל, שעושות חבורה בבהמה.
מְקַרְצְפִּין – לגרד את הבהמה ביו"ט, במגרדת עם שיניים מעץ, שלא עושות חבורה.

לר' אלעזר בן עזריה: מותר גם קירוד. (ואף שעלול לעשות לה חבורה מותר, הואיל ואינו מתכוון).
לר' יהודה: רק מְקַרְצְפִּין (וכך לא עושה לה חבורה)
לְחֻכְמִים: אֵין מְקַרְדִּין אֵף לֹא מְקַרְצְפִּין 41.

⁴⁰ תנא: לא שלו היתה, אלא של שכנתו היתה, ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו... וכל מי שאפשר למחות לאנשי ביתו ולא מיחה - נתפס על אנשי ביתו, באנשי עירו - נתפס על אנשי עירו, בכל העולם כולו - נתפס על כל העולם כולו (שבת נד:).

⁴¹ שגזרו על קרצוף, שמא יבואו לקרד.

עדויות ד

משנה א'

מה המשותף למחלוקות שבין בית שמאי לבית הלל שבפרק?
שבכולם בית שמאי מקילים ובית הלל מחמירים.

ביצה שנולדה בשבת שאחר יו"ט, או ביו"ט שאחר השבת. מה דינה ומדוע?

אסורה. הו"ל דרשו, "והיה ביום השישי, והכינו את אשר יביאו" – שרק ביום שישי שהוא חול – מכינים לשבת או ליו"ט, ואין שבת מכינה ליו"ט ולא יו"ט מכין לשבת. כל ביצה שנולדה היום, נגמרה במעי אימה מאתמול. לכן, ביצה זו שנולדה בשבת, והוכנה לשבת מיו"ט – אסורה.

ביצה שנולדה ביו"ט. האם מותרת באכילה?

לבית שמאי – תאכל. (שהוכנה מיום חול). לבית הלל לא תאכל.

(שגזרו בכל יו"ט, משום יו"ט שאחר השבת).

"בית שמאי אומרים, שאור בכזית וחמץ בכבותכת. ובית הלל אומרים, זה וזה בכזית". לגבי איזה מצוה נחלקו?

נחלקו מאיזה שיעור צריכים לבער 42 מהבית חמץ ושאור.

משנה ב'

בהמה או אפרוח שנולדו ביום טוב. האם אסורים באכילה משום מוקצה?

בהמה שנולדה ביום – מתרת⁴³.

ואפרוח שיצא מן הביצה ביו"ט – הפל מודים שהוא אסור.

באלו בע"ח נוהגת מצות כיסוי הדם?

חיה ועוף.

אדם רוצה לשחוט בהמה ביו"ט. כיצד יקיים את מצות כיסוי הדם (א) אם לכתחילה בא לשאול

מה יעשה. (ב) בדיעבד אם שחט בלי לשאול?

א. לבית שמאי – יחפור בדקר (כמעדר) – ויכסה את הדם. מדובר, שהיה הדקר נעוץ בעפר

⁴² לגבי איסור אכילה - לכו"ע בכזית.

⁴³ הואיל והיתה ראויה ומוכנה לאכילה גם לפני שנולדה. (שאם היו שוחטים את אימה, היתה מותרת לאכילה בלא שחיטה).

מבעוד יום, ורק ירים את הדקר עם העפר ויכסה.

לבית הלל – לא ישחוט אלא אם בן היה לו עפר מוכן מבעוד יום.

ב. בדיעבד אם לא שאל וכבר שחט, מקילים בבית שמאי.

משנה ג'

אדם הפקיר את שדהו רק לעניים. האם העניים חייבים לתת מהתבואה שלקחו, מתנות עניים ומעשרות?

הפקר פטור ממתנות עניים וממעשרות.

אם הפקיר רק לעניים:

בית שמאי סוברים, שנחשב הפקר – ולכן פטורים. לבית הלל, חייבים במתנות עניים ובמעשרות, הואיל ולא הופקר לכולם.

הפטור של הפקר ממעשר, נלמד משביעית. וכמו שפירות שביעית מופקרים בין לעניים ובין לעשירים, כך כל הפקר, כדי שיפטר ממעשר, יופקר גם לעניים וגם לעשירים.

אדם שכח בשדה 4 עמרים. האם יש להם דין שכחה?

לא.

אדם אסף את העמרים שבשדה, ובכל עומר קב תבואה. עומר אחד של 4 קבים – שכח. האם נחשב עומר זה כשכחה?

לבית שמאי אינו שכחה⁴⁴, לבית הלל שכחה.

משנה ד'

אדם שכח עומר בשדה. כיצד לא יהיה לעומר דין "שכחה"?

אם שכחו סמוך לנפה, לנדיש, לפקר או לפלים: לבית שמאי – אינו שכחה (שעתיד להזכר בו). לבית הלל – שכחה.

משנה ה'

מהו "כרם רבעי"?

בשנה הרביעית לנטיעת הכרם, קדושים הענבים, ונאכלים לבעלים בירושלים בלבד ובטהרה.

⁴⁴ רואים אותו כאילו הוא מחולק ל - 4 עמרים.

(כמו פירות מעשר שני).

מהו דין "חומש", בפדיון מעשר שני? האם דין חומש נוהג גם בפדיון כרם רבעי?

הרוצה לפדות פירות מעשר שני, יפדה את הפירות בשווי הפירות ובתוספת חומש⁴⁵. את הכסף יעלה לירושלים, יקנה בו אוכלים ומשקים, ויאכל אותם במהרה.

בפירות כרם רבעי:

לבית שְׁמַאי – אין דין להוסיף חֲמִישׁ⁴⁶.

לבית הֶלֶל יֵשׁ דין להוסיף חֲמִישׁ⁴⁷ (כמו מעשר שני).

מהו דין "ביעור מעשרות"? האם דין ביעור, נוהג גם בפירות כרם רבעי?

בערב פסח של שנה ד' ו' – ז' למנין שנות השמיטה, חייב לבער (להוציא) מהבית את המעשרות שהצטברו בביתו בשלוש השנים שעברו.

את פירות כרם רבעי: לבית שְׁמַאי – אין דין לבער עם שאר מעשרותיו. לבית הֶלֶל, יֵשׁ לבער את הפירות ככל מעשרות.

כרם רבעי. למי שייכים הפרט⁴⁸ והעוללות⁴⁹ שבכרם?

לבית שְׁמַאי, הפרט והעוללות, שייכים לעניים. את הפרט והעוללות, חייבים העניים לאכול בקדושתם, או לפדות ולעלות הכסף לירושלים. לבית הֶלֶל – "כֵּלּוּ לְנֶת", שאין הבעלים חייבים לתת מִכָּרֶם רבעי מתנות עניים כלל⁵⁰, וכל הענבים דורכים הבעלים בנת, ויֵאָכְלוּ בקדושת כרם רבעי.

משנה ו'

כיצד מוכשר אוכל לקבל טומאה?

כאשר בא על האוכל מים⁵¹, ורק אם באו המשקים על האוכל ברצון הבעלים.

זיתים המגולגלים (הכבושים במלח). האם המוהל היוצא מהזיתים תוך כדי הכבישה, מכשיר

⁴⁵ חומש מלבר (מבחוך ; כגון : אם שווי הפירות 100, יפדה ב - 125), שהוא רבע מלגו (מבפנים). כלומר : אחר שהוסיף רבע מהשווי (25 ממאה), תוספת זו, מהווה חמישית (25 הם חמישית), מהסכום שהתקבל אחר ההוספה (מ - 125).

⁴⁶ מפני שאין לומדים קדושת רבעי מקדושת מעשר שני (לכן אין מוסיפים חומש כבפדיון מעשר שני).

⁴⁷ מפני שקדושת רבעי, נלמדת בגזירה שוה מקדושת מעשר שני, לכל ענין. (ברבעי נאמר : "קדש הילולים", ובמעשר שני נאמר : "וכל מעשר הארץ... קדש לה'").

⁴⁸ ענבים שנשרו בשעת הבצירה, שמשאיר בעה"ב לעניים. (עי' פאה ז', ג')

⁴⁹ אשכולות קטנים (עולל - תינוק), שמשאיר בעה"ב על הגפן לעניים. (עי' פאה ז', ד')

⁵⁰ שבית הלל סוברים שכרם רבעי ממון גבוה הוא, ובית שמאי סוברים שממון בעלים הוא.

⁵¹ "וכי יותן מים על זרע". או אחד מ - 7 המשקין : י"ד שח"ט ד"ם - יין, דם, שמן, חלב, טל, דבש, מים.

אותם לקבל טומאה ?

לְבֵית שְׂמַאי – אִין הַבְּעָלִים מְעוֹנֵינִים בְּמוֹהֵל הַיּוֹצֵא מֵהַזֵּיתִים, לִכְן אִין הַמוֹהֵל לְרִצּוֹן הַבְּעָלִים, וְאִינוּ מַכְשִׁיר אֶת הַזֵּיתִים לְקַבֵּל טוֹמְאָה.

לְבֵית הֵלֵל – כַּדִּי שֶׁלֹּא יִכְשִׁיר הַמוֹהֵל אֶת הַזֵּיתִים לְקַבֵּל טוֹמְאָה, צָרִיךְ הַבְּעָלִים לַעֲשׂוֹת נִקְבַּ בַתְּחִילִית הַחֲבִית, כַּדִּי לְגַלוֹת דַּעְתוֹ שֶׁאִינוּ רוֹעֵה בְּמוֹהֵל, וְכֵן לֹא יוֹכְשִׁרוּ הַזֵּיתִים לְקַבֵּל טוֹמְאָה. וּמוֹדִים בֵּית הֵלֵל, שֶׁאִם נִקְבַּ אֶת הַחֲבִית, וְלֵאחֶר זִמְנָה נִסְתַּם הַנִּקְבַּ בְּשִׁמְרִים – אִין הַמוֹהֵל מַכְשִׁיר אֶת הַזֵּיתִים לְקַבֵּל טוֹמְאָה.

הֲאִם מִשְׁקִים נִטְהָרִים בְּמִקְוֵה?

לֹא!⁵²

טַמְא שִׁירָד לְטַבּוֹל, כִּשְׂשֵׁמֶן עַל גּוֹפוֹ. מֵאִיזָה כְּמוֹת יִתְבַטֵּל הַשֶּׁמֶן לְגוֹף – וַיְהִי הַשֶּׁמֶן טָהוֹר?

סך לכתחילה בשמן טמא 53	נטמא, אחר שסך גופו בשמן טהור	
אם נשאר שמן כְּדִי סִיכַת אֶבֶר קָטָן – השמן טהור. יותר מזה השמן טמא.	אפילו אם נוטף ממנו שמן כשעלה מהמקוה בטל השמן לגוף – וטהור	ב"ש
רק אם נשאר שמן על גופו, פחות ממשקה טופח (מכדי שיכול להעביר לחלוחית שמן על ידו) – השמן טהור. אך אם יש בשמן מְשָׁקָה טוֹפֵחַ (ללחלח את ידו) – טמא.	אם יש על גופו שמן רק כְּדִי לְסוֹךְ אֶבֶר קָטָן (אֲצַבַּע קַמְנָה) – השמן טהור. אם יש שמן יותר מזה – השמן טמא.	ב"ה
מקל עוד יותר: אם יש פחות ממשקה טופח ומְטַפֵּיחַ (שילחלח את ידו, וידו תלחלח דבר נוסף) – השמן טהור. יותר מזה – השמן טמא.		ר' יהודה משום ב"ה

⁵² חוץ ממים, שנטהרים במי המקוה ע"י השקה.

⁵³ בטמא מתחלתו מחמירים יותר, משום שטומאתו של השמן, עושה את השמן חשוב בפ"ע, ואינו בטל לגופו של הטובל. אי"נ גזירה שמא יאמרו ראינו שמן טמא, עולה לה טהרה במקוה. (ראב"ד).

משנה ז'

אשה המתקדשת בכסף. מהו השיעור המועט ביותר 54, שמתקדשת בו ?
לבית שמאי בדינר 55 או בשנה דינר.

לבית הלל בפרוטה 56 (שמינית מאיסר האמלקי), או בשנה פרוטה.

מהו "גט ישן", והאם לכתחילה, מותר לגרש בו אשה ?

אדם שהתייחד עם אשתו אחר שכתב לה גט, הגט שכתב נקרא: "גט ישן".

בית שמאי מתירים להשתמש בגט ישן, ובית הלל אוסרין 57.

המגרש את אשתו, וראוהו עדים לן עם גרושתו בפונדק. האם נחשב שקנה אותה בזה שוב
לאשה, וצריך לתת לה גט נוסף ?

לבית שמאי – לא קנה אותה בכך, ואינה צריכה גט נוסף.

לבית הלל – קנה אותה בכך לאשה 58, וצריכה ממנו גט שני.

ומודים ב"ה, בנתגדשה מן הארוסין, שאינה צריכה ממנו גט שני, מפני שאין לבו גם כה.

משנה ח'

הסבר: "צרה", "צרת ערוה". האם צרת ערוה חייבת ביבום וחליצה?

"צרה" – שתי נשים הנשואות לאיש אחד, כל אחת נקראת צרה לחברתה.

הערה: ראובן מת בלא בנים. במקרה, שאשת ראובן היא "ערוה" על שמעון אחיו (כגון: שהיא

בתו של שמעון, בת בתו וכדו') – פטור שמעון מייבום ומחליצה.

"צרת ערוה": ראובן היה נשוי לשתי נשים. אחת ערוה על שמעון אחיו, ואחת מותרת לו. האשה

המותרת לו נקראת "צרת ערוה".

לבית הלל, "צרת ערוה", פטורה מיבום וחליצה.

לבית שמאי, "צרת ערוה", חייבת ביבום וחליצה.

צרת ערוה שחלצה. האם "חלוצה" זו, מותרת לכהן ?

⁵⁴ וכמו בכל הפרק, גם דין זה, הוא מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל, שב"ה סוברים, שכבר מפרוטה מתקדשת האשה ונעשית "אשת איש".

⁵⁵ כסף, במשקל של 96 שעורים. שהוא 192 פרוטות.

⁵⁶ כסף, במשקל של חצי שעורה.

⁵⁷ בדיעבד, מועיל גט ישן גם לבית הלל.

⁵⁸ "האשה... נקנית בכסף, בשטר, ובביאה..." קידושין א', א'.

לבית שמאי, הסוברים שזקוקה לחליצה, תאסר לכהן מדין "חלוצה" 59.

לבית הלל, הפוטרים מיבום וחליצה, ואינה זקוקה לחליצה כלל כדי להנשא, אין חליצתה נחשבת חליצה – ומותרת לכהן.

צרת ערוה שהתייבמה, והתאלמנה. האם מותרת לכהן?

לבית שמאי – מותרת. שכן היתה מותרת ליבם, וכעת הרי היא ככל אלמנה שמותרת לכהן. לבית הלל – אסורה 60.

האם מותר לבית הלל, לשאת נשים מבית שמאי?

אמנם, בית שמאי שהיו מייבמים "צרת ערוה", היו עוברים לדעת בית הלל, באיסור כרת של אשת אה, ובניהם ממזרים 61, אעפ"כ, לא נמנעו מלשאת את הנשים מבית שמאי. שכן בית שמאי היו מודיעים לבית הלל על נשים אלו, שלא יקחו מהם או מבניהם.

כמו"כ, לא היו נמנעים לשאול ולהשאיל כלים אלו מאלו, אף שהיו חולקים בענייני טומאות וטהרות, משום שהיו מודיעים אלו לאלו שלא יכשלו.

משנה ט'

"שְׁלֹשָׁה אַחִים, שְׁנַיִם מֵהֶם נְשׂוּאִים לְשֵׁתֵי אֶחָיו... מֵת אֶחָד מִבְּעָלֵי אֶחָיו...". לפני מי נופלת אשת המת ליבום?

האחים ראובן ושמעון, היו נשואים לשתי אחיות רחל ולאה. ראובן מת בלא בנים. שמעון פטור מיבום וחליצה, שהלא רחל ערוה עליו משום אחות אשתו (אחות לאה). לוי, האח המופנה (הפנוי – שאינו נשוי), חייב לייבם את רחל.

"שְׁלֹשָׁה אַחִים, שְׁנַיִם מֵהֶם נְשׂוּאִים לְשֵׁתֵי אֶחָיו... מֵת אֶחָד מִבְּעָלֵי אֶחָיו, וְעָשָׂה בָּהּ מִפְּנֵה מֵאָמֶר". הסבר!

קידושי מאמר, הם קידושין בכסף או בשטר, שאינם תופסים ביבום אלא רק מדרבנן, ומן התורה אין קידושיו קידושין.

לוי, האח המופנה (שאינו נשוי), ייבם את רחל בכסף או בשטר ולא בביאה.

"...וְעָשָׂה בָּהּ מִפְּנֵה מֵאָמֶר, וְאַחַר כֵּן מֵת אֶחָיו הַשֵּׁנִי (שמעון)". האם חייבת לאה ביבום?

בית שמאי סוברים, שקידושי מאמר תופסים לגמרי.

⁵⁹ "חלוצה" אסורה לכהן. (עי' מכות ג', א')

⁶⁰ הואיל ואינה זקוקה ליבום, אסורה עליו משום אשת אה, ואחר שנבעלה לאסור לה, נעשית זונה, וזונה אסורה לכהן.

⁶¹ בנים של חייבי כריתות - ממזרים.

לכן, לאה היא "אחות אשתו", אין ביניהם זיקה כלל ופטורה מיבום.

ובית הלל סוברים, שקידושי מאמר תופסים מדרבנן רק במקצת, ואינה ככנוסה (כנשואה לגמרי). לכן, גם רחל וגם לאה זקוקות ללוי. אך הואיל ואסור לייבם את "אחות זקוקתו" – שתיהן אסורות ללוי ביבום.

לכן: מוציא את אשתו – את רחל, בגט – שקדושי מאמר לא תופסים לגמרי, לאה זקוקה ללוי ליבום, ורחל היא אחות זקוקתו, ואסור לו לייבם אותה. וְחֲלִיצָה – בגלל הזיקה של רחל ללוי. וְאֵת אִשְׁתּוֹ אָחִיו (את לאה) בְּחֲלִיצָה – שלא יכול לייבם אותה משום "אחות זקוקתו". זו היא שְׂאֵמְרוֹ, אִי לוֹ עַל אִשְׁתּוֹ – שמוציאה בגט. וְאִי לוֹ עַל אִשְׁתּוֹ אָחִיו – שמוציאה בחליצה.

משנה י'

"הַמְדִיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִתְּשֻׁמִּישׁ הַמָּטָה". האם חייב לגרש אותה?

לבית שמאי, אם הדיר אותה שְׁתֵּי שָׁבָתוֹת (שבועות), יוציא ויתן כתובה.

לבית הלל, אפילו הדיר רק שָׁבָת אֶחָת, יוציא ויתן כתובה.

היולדת נקבה. כמה זמן טמאה, ואלו קרבנות מביאה?

היולדת נקבה, טמאה שבועיים. ב – 66 הימים הבאים אחריהם, עדיין טמאה לגבי כניסה למקדש ואכילת קדשים, (אולם, נקראים "ימי טהרה" – שכל דם באותם ימים טהור). "ובמלאות ימי טהרה..." – ביום ה-81, מביאה 2 עופות לחטאת ולעולה – וטהורה לגמרי.

יולדת נקבה, שהפילה וולד נוסף, לפני שהביאה הקרבנות לולד הראשון. כמה קרבנות חייבת?

אם הפילה בתוך ימי הטהרה של הולד הראשון – מביאה רק פעם אחת לשני הוולדות⁶². (כגון: הפילה ביום ה – 80 ללידה הראשונה).

אם הפילה אחר ימי הטהרה של הולד הראשון – חייבת לכל וולד בנפרד. (כגון: הפילה ביום ה – 81 ללידה הראשונה).

יולדת נקבה, שהפילה וולד נוסף, אור ליום ה-81. כמה קרבנות חייבת?

הַמְפִּלֶת לְאוֹר שְׂמוֹנִים וְאַחַד, בֵּית שְׁמַאי פּוֹטְרִין מִן הַקָּרְבָּן⁶³, ובית הלל מְחַיְבִין⁶⁴.

"סְדִין – בְּצִיצִית, בֵּית שְׁמַאי פּוֹטְרִין, ובית הלל מְחַיְבִים". על איזה סדין מדובר, ומדוע פטרו אותו בית שמאי מציצית?

⁶² הואיל ולא הגיע עדיין זמן החיוב לקרבנות של הולד הראשון, נפטרת בקרבן אחד לשניהם.

⁶³ הואיל, ולילה לאו זמן קרבן הוא, נחשב שעדיין לא הגיע זמן החיוב לולד הראשון, והפילה בתוך "מלאות ימי טהרה".

⁶⁴ סוף יום ה – 80 נחשב "מלאות ימי טהרה", ומיד התחייבה בקרבן לולד הראשון.

מדובר על סדין מפשתן (שלובשים בדר"כ בלילה). אמנם, מצות ציצית דוחה את איסור שעטנז, ולכן יכול לשים במלית של פשתן – ציצית מצמר. אך היות ולילה לאו זמן ציצית, אם יטיל במלית פשתן – ציצית מצמר, יעבור על איסור "שעטנז".

בית שִׁמְאֵי פּוֹטְרִין סדין זה מציצית גם ביום⁶⁵, שמא יכשל בלילה באיסור שעטנז. בית הַלָּל מְחַיְבִים את הסדין בציצית ביום, ואינם הושיטין שמא ילבש אותה בלילה, ויעבור על איסור שעטנז.

הסבר: קביעות למעשר!

סתם פירות, שאינם מעושרים מותרים באכילת עראי. משנקבעו לאכילה⁶⁶, נאסרו אף באכילת עראי. (משום שגם אכילת עראי נחשבת אז כאכילה חשובה דהיינו אכילת קבע). אדם הניח פירות בכלכלה (בסל) שייחד אותה לשבת. האם מותר לאכול אכילת עראי מהפירות בערב שבת?

השבת (כניסת השבת) – קובעת למעשר. לכן, כשמניח הפירות בכלכלה המיוחדת לשבת, ב"ה סוברים, הואיל וייחד את הפירות שבכלכלה – לשבת, מיד כשהניחם נקבעו למעשר, ואסורים אפילו באכילת עראי.

ב"ש סוברים, שבערב שבת עדיין לא נקבעו הפירות למעשר, ומותר לאכול מהם אכילת עראי, ורק בכניסת השבת נקבעים למעשר.

משנה יא'

הנודר נדר נזיר. כמה זמן חייב לנהוג בקדושת נזיר⁶⁷?

סתם נזירות – 30 יום. אם פרש בנדרו יותר מ – 30 יום נקראת נזירות מרובה.

הנודר נזירות בחו"ל. מה דינו?

חו"ל גזרו טומאה מדרבנן על ארץ העמים. לכן הנודר נזירות בחו"ל, אף אחר שקיים בחו"ל את נדרו, קנסו אותו לבוא לארץ, ולמנות שוב נזירות.

הנודר נזירות מרובה בחו"ל, וקיים נדרו. כמה זמן חייב לנהוג בקדושת נזיר כשישוב לארץ? לבית שִׁמְאֵי – רק שְׁלֹשִׁים יום.

לבית הַלָּל "נְזִיר בְּתַחֲלָה", כפי ימי הנזירות שנדר.

⁶⁵ וא"ת איך עקרו בית שמאי מצוה מן התורה של ציצית, משום גזירה שמא יעבור על איסור אחר? וי"ל, שכל דבר שהוא בשב ואל תעשה, לא נחשב כעוקר דבר מן התורה. שהדבר נעקר ממילא ולא בידיים ממש. (תוי"ט)

⁶⁶ כגון: בישול קובע למעשר – שמשעה שהתבשלו, חשובים הפירות וכל אכילה מהם נחשבת קבע. כמו"כ שבת קובעת – שמשעה שנכנסה השבת, אכילת הפירות, אכילה חשובה היא (מצוות "עונג שבת", מחשיבה את האכילה).

⁶⁷ לגבי איסור שתיית יין וכל היוצא מהגפן, איסור להיטמא למת ואיסור תספורת (פרי "נשא").

כת א' מעידה שנדר שתי נזירויות (60 יום), וכת ב' מעידה שנדר 5 נזירויות (150 יום). כמה ימים חייב בנזירות?

לבית שפאי – "נְחֻלְקָה הָעֵדוּת" – שתי הכיתות מכחישות אלו את אלו, לכן את שתיהן לא מקבלים ופטור מנזירות.

לבית הלל – לפי עדותן של שתי הכיתות, חייב לפחות 2 נזירויות. לכן, חייב בנזירות 60 יום.

משנה יב'

אוהל שתקרתו סדוקה. טומאה נמצאת באוהל, מצד אחד של הסדק, וכלים באוהל, מצד שני של הסדק. האם הטומאה עוברת מצד לצד ויטמאו הכלים?

לא. מפני שהסדק חולק את התקרה, ואין הטומאה עוברת לצד השני.

חפץ מונח על הרצפה, בדיוק כנגד הסדק שבתקרה. לחפץ חלל בגובה טפח. מדוע נחשב האוהל – כאוהל אחד, ותעבור הטומאה מצד לצד?

מפני שנג החפץ, נחשב כאוהל. כך, שהטומאה שבצד אחד, עוברת אל תחת נג החפץ⁶⁸, ומשם לצד השני.

לכן, הטומאה עוברת מצד לצד והכלים טמאים!

אדם שוכב על הרצפה, כנגד הסדק. (והרי בחלל גוף האדם יש טפח). האם הטומאה עוברת מצד לצד?

לבית שפאי החלל בגופו של האדם, לא נחשב כאוהל, ולא מביא את הטומאה שתחת התקרה, לצד השני שמעבר לסדק. לבית הלל, האדם נחשב כחלול, (כאוהל)⁶⁹, ומביא את הטומאה מצד לצד.

⁶⁸ היות והחפץ נמצא בדיוק כנגד הסדק, הטומאה יכולה לעבור מהצד האחד לצד השני.

⁶⁹ הצד העליון של האדם מאהיל על הצד התחתון.

עדויות ה

משנה א'

מה המשותף לששת המחלוקות, שמביא ר' יהודה⁷⁰, בין ב"ש לב"ה?

שבכולם בית שמאי מקילים ובית הלל מחמירים.

בשר נבילה מטמא. האם גם דם נבילה מטמא?

ב"ש – מְטַהֵרִין, וב"ה – מְטַמְּאִין⁷¹.

תרנגולת שנפסלה בשחיטה נעשית נבילה. האם ביצה שנמצאה בנבלת התרנגולת, מותרת

באכילה?

לב"ש – אם קליפת הביצה קשה, במידה כזאת, שנמכרת כמותה בשוק – מותרת באכילה, ואם

לא – נחשבת עדיין כחלק מגוף הנבילה ואסורה.

לב"ה – אסורה בכל אופן.

תרנגולת שנשחטה ונמצאה טריפה. האם ביצה שנמצאה בה, מותרת באכילה?

גם ב"ש מודים שאסורה, מפני שהביצה עצמה, גדלה באיסור במעי הטריפה.

איזו מומאה גזרו חז"ל על הגויים?

שיהיו כולם טמאים כזב.

דם של נכרית. האם טמא כנידה וכזבה?

לב"ש – הדם טהור, ולא היתה הגזירה, אלא על רוק ומי רגליים⁷². לב"ה – גם הדם טמא⁷³.

מצורעת שילדה. האם בימי הטוהר, דמה טהור ככל יולדת (33 יום לזכר, ו-66 לנקבה)?

לב"ש – הדם טהור – ככל יולדת. לב"ה – הדם טמא, ככל מעיינות המצורע (רוקו, ממי רגליו

וכיו"ב).

האוכל פירות שביעית. האם מותר להכיר טובה לבעל השדה על פירותיו?

לב"ש – מותר לאכול בין אם מכיר טובה⁷⁴ ובין אם לא.

לב"ה – אסור להכיר טובה לבעלים, שלא יראה כאילו אין הפירות הפקר. עי' הערה⁷⁵.

⁷⁰ כי התנאים שזכרו בזה הפרק, לקולי ב"ש ולחומרי ב"ה, כולם מוסיפים הם על הפרק הקודם (פרק ד'). שהתנא ששנה פרק ד', סובר במחלוקות של פרק זה שבי"ש מחמירים וב"ה מקילים. (הראב"ד).

⁷¹ דם נבילה מטמא לב"ה ברביעית.

⁷² וטהרו דם נכרית, שיהיה היכר, שאין טומאת רוק ומי רגלים של נכרים אלא מדרבנן.

⁷³ ויכירו שטומאה זו מדרבנן, בכך שטמאו רק דם לח ולא דם יבש, (בשונה מדם נידה וזבה, שטמא בדרי"כ בין לח בין יבש), וטמאים רק כרוקו ומי רגליו של זב (ושאר מעיינות הזב), שטמאים רק כשהם לחים.

⁷⁴ ולא אומרים, שנראה כאוכל משדה שמור.

חֶמֶת (נאד מעור) שניקב, וקָשֶׁר בעור קָשֶׁר לסתום החור. האם מקבל הנאד טומאה?
לב"ש – מקבל טומאה רק אם "צְרוּרָה עוֹמֶדֶת" – שהתקשה העור שסביב הקשר, ויכול לקבל משקים, גם אם יתיר את הקשר.
לב"ה – מקבל טומאה בכל אופן 76.

משנה ב'

כמה מחלוקות בין ב"ש לב"ה, הוסיף והעיד ר' יוסי?
שש מחלוקות, שב"ש מקילים וב"ה מחמירים.
איזה בשר אסור לאכול עם חלב?
מהתורה, רק בשר בהמה עם חלב אסור. חז"ל אסרו, גם בשר עוף עם חלב.
האם מותר להעלות בשר, על שלחן שאוכלים בו חלב?
בבשר בהמה – לכו"ע אסור (מדרבנן).
בבשר עוף: לב"ש – מותר (שלא הרחיקו בעוף, שאיסור אכילתו מדרבנן). לב"ה – אסור.
האם יכול להפריש תרומה: מזיתים – על שמן שברשותו, או מענבים – על יין שברשותו?
לב"ש – יכול 77. לב"ה – אינן תורמין 78.
הזורע בתוך 4 אמות מהכרם. כמה גפנים התקדשו 79 ונאסרו?
לב"ש – שורה אחת מהכרם ישרוף, ושאר הכרם מותר.
לב"ה – ישרוף שתי שורות.
מהי "מעיסה", והאם חייבת בחלה?
מעיסה – קמח ששמים במים רותחים.
ב"ש – פוֹטְרִין 80, וב"ה – מְתִיבִין. עי' הערה 81.
לגבי מה נאמר: "תְּרִדְלִית"? ומה הדין?
תְּרִדְלִית, הוא זרם של מי גשמים הזורם מההר.

⁷⁵ ויש גורסים במשנה וב"ה אומרים אין אוכלים אלא בטובה. אף שמעיקר הדין, מן התורה הפירות הפקר, ויכול לאכול מהם שלא בטובה, ב"ה חוששים, שיתרגל גם בשאר שנים להכנס לשדה חבירו שלא מדעתו. לכן, מותר לאכול רק אם מכיר טובה לבעל השדה.

⁷⁶ מאחר ויכול הנאד לקבל משקים כשהוא קשור, אפילו שלא התקשה העור שסביב הקשר - מקבל טומאה.

⁷⁷ בתרומות א', ד', משמע שבית שמאי סוברים, שרק בדיעבד תרומתן תרומה. (עי' תוי"ט ומלאכת שלמה)

⁷⁸ שאין תורמים אלא מן הדבר הגמור על הגמור. (וזיתים וענבים שעומדים לשמן ויין, נחשבים דבר שאינו גמור).

⁷⁹ "לא תזרע פְּרָמָן כְּלֵאִים פֶּן תִּקְדַּשׁ הַמְּלֵאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתְבוֹאֵת הַכֶּכֶם" - שנתקדשו לאיסור אכילה והנאה - ונשרפים (דברים כ"ב ט').

⁸⁰ שדומה לבישול ולא ללישה. (תפא"י)

⁸¹ עי' חלה א', ו'.

ב"ש סוברים, שלא צריך שיהיו 40 סאה מים מכונסים במקום אחד⁸², ואפשר לטבול בחרדלית.
ב"ה סוברים שצריך שיהיו 40 סאה מים מכונסים במקום אחד, ולכן אין מטבילים בו.
גוי שהתגייר (מל⁸³ 83 וטבל) ביד' בניסן. האם אוכל בליל שו' את הפסח?
לב"ש – טובל (מדרבנן) ואוכל את הפסח בערב.
לב"ה – לא יאכל, מפני שגוזרים עליו, שיהיה טמא טומאת שבעה⁸⁴, וחייב הזאת מי הטאת
ביום השלישי והשביעי: שהפורש מן הערלה (המל) – כפורש מן הקבר – כאילו שנגע במת,
ונטמא טומאת שבעה.

משנה ג'

כמה מחלוקות בין ב"ש לב"ה, הוסיף והעיד ר' ישמעאל?
שלוש מחלוקות, שב"ש מקילים וב"ה מחמירים.
איזה ספרים מכתבי הקדש, מטמאים את הידיים?
לב"ש – כל כתבי הקדש (תנ"ך), מלבד ספר קהלת.
לב"ה – כל כתבי הקדש.
מי הטאת. כיצד מטמאים?
אם נגעו בהם⁸⁵, שלא לצורך הזאה – מטמאים.
מי הטאת, שנטפו מגופו של הטמא, אחר שנטהר (או מכלים אחר שנטהרו). האם מטמאים את
הנוגע בהם?
לב"ש – אינם מטמאים. לב"ה – מטמאים
"קצח" (מין תבלין⁸⁶ 86), האם נחשב "אוכל"?
לב"ש – הואיל ואינו ראוי לאכילה בפני עצמו אינו נחשב אוכל. לכן, אינו מקבל טומאה, וכן
פטור ממעשרות.
לב"ה – הואיל ושמים אותו באוכל, נחשב אוכל. לכן, מקבל טומאה, וחייב במעשרות.

⁸² ויש בחרדלית כולה 40 סאה.

⁸³ בערל ישראל, לכו"ע לא גוזרים, ואוכל בערב את הפסח.

⁸⁴ שמא יטמא בשנה הבאה בטומאת מת, ויחשוב, שכמו שבשנה שעברה נקטר רק בטבילה, כך גם השנה יטהר רק בטבילה. אך אינו יודע, שכשהיה גוי ונגע במת - לא נטמא בכך, מפני שגוי לא מקבל טומאה, אך השנה כישראל - מקבל טומאת מת.

⁸⁵ אם היה בהם כדי הזאה, מטמאים אף במשא ומטמאים בגדים. אם אין בהם כדי הזאה, מטמאים רק במגע ואין מטמאים בגדים.

⁸⁶ עיי' ישעיהו כח' כה'.

משנה ד'

כמה מחלוקות בין ב"ש לב"ה, הוסיף והעיד ר' אליעזר ?

שתי מחלוקות, שב"ש מקילים וב"ה מחמירים.

יולדת. כמה זמן טמאה כנידה ?

היולדת זכר טמאה כנידה 7 ימים, ולנקבה 14 יום. לאחר ימי הטמאה טובלת, ונטהרת מטמאה

זו. אמנם, עדיין אינה טהורה לגמרי (לגבי כניסה למקדש ואכילת קדשים), עד שתביא

קרבנותיה⁸⁷, לאחר ימי הטהרה (40 לזכר ו - 80 לנקבה).

נידה וזבה. מה ההבדל, בין טומאת הדם, לבין טומאת הרוק ומי רגליה ?

דם הנידה, מטמא בין לח בין יבש.

מעיינות הנידה (רוק, מי רגליים וכיו"ב), מטמאים רק כשהם לחים ולא כשהם יבשים.

מה דין דם יולדת בימי הטהרה ?

אם טבלה אחר ימי הטמאה - הדם טהור. (33 יום ליולדת זכר, ו - 66 יום לנקבה)

אם לא טבלה היולדת לאחר ימי הטמאה:

לב"ש - מטמא רק כמעיינות הנידה⁸⁸. כלומר רק כשהוא לח. כשהדם יבש - טהור.

לב"ה - כמו כל דם, שטמא בין לח ובין יבש⁸⁹.

כיצד נטהרת זבה ?

זבה⁹⁰, סופרת 7 ימים נקיים מדם, טובלת, וביום השמיני מביאה קרבנותיה (פר' מצורע).

מתי ב"ש מודים לב"ה, שדם יולדת בימי הטהרה, יטמא גם כשהוא יבש ?

"בְּיִלּוּדָתָהּ בְּזוּב" - שילדה בזמן שהיתה זבה. הואיל ולא ספרה עדיין 7 נקיים, כל דם שתראה

אפילו בימי הטהרה, נחשב דם זבות - וטמא.

משנה ה'

ארבעה אחים. שניים מהם נשואים לשתי אחיות, ומתו. האם שתי האחיות מתייבמות ?

שתי האחיות, חולצות לשני האחים ולא מתייבמות. הואיל ולכל אחד מהאחים, יש זיקה

לשתיהן, כל אחת מהן, היא גם זקוקה בעצמה ליבום וגם אחות של זקוקתו. ואחות זקוקתו, הרי

⁸⁷ כבש לעולה ותור או בן יונה לחטאת, דל - מביא שני עופות לעולה ולחטאת. (פר' תזריע)

⁸⁸ אף שאין האשה טהורה בימי טהור עד שתטבול מטומאת הלידה, דמה - טהור. כדי שלא יטעו לטהר את האשה שלא טבלה, גזרו חכמים שדמה טמא. לכן, דמה טמא רק כשהוא לח, ולא כטומאת דם מהתורה.

⁸⁹ מן התורה, אין האשה טהורה בימי טהור בלי שתטבול מטומאת הלידה. לכן, דמה - טמא מהתורה כנידה.

⁹⁰ שהוסיפה לראות אחר 7 ימי נידות.

אסורה כמו אחות אשתו.

לכן, לא יכולות להתייבם – וחולצות.

אם עברו האחים, ולקחו כל אחד את אחת מהאחיות. מה דינם?
ר' אליעזר אומר: לב"ש – בדיעבד יקימו. לב"ה – יוציאו (יתנו להן גט).

משנה ו'

נגע צרעת (כגון: בהרת) ובו שיער לבן. מה דינו?

טמא. אך אם השיער נהפך ללבן, לפני שהיה הנגע – הנגע טהור.

נגע ובו שיער לבן. הנגע נעלם, ואחר זמן חזר הנגע למקומו. האם השיער הלבן, סימן טומאה לנגע החדש?

עקביא בן מהללאל – מטמא 91 ("שיער הפקודה" – שיער שהופקד בעור – ע"י הבהרת), חכמים מטהרים.

אשה ראתה דם ירוק (צהוב). האם טמאה?

עקביא בן מהללאל – מטמא. חכמים מטהרים.

בכור בהמה: תם – הכהן מקריב. בעל מום – נאכל לכהן כחולין. האם מותר לכהן לגזוז את צמר הבכור?

אם הבכור חי – אסור בגיזה 92. אם גזז – הצמר אסור בהנאה.

אחר שנשחט – צמרו מותר לכהן.

צמר שנשר מבכור בעל מום חי. את הצמר הניח בחלון, עד שישחט את הבכור. האם שחיטת הבכור, מתירה גם את הצמר שבחלון (כמו שמתירה את הצמר שעל הבכור)?

עקביא בן מהללאל – מתיר את השיער בהנאה.

חכמים – אוסרים 93.

איזו סוטה, לא שותה מהמים המאררים?

לעקביא בן מהללאל, גיורת ושפחה משוחררת.

לחכמים, כולן שותות.

⁹¹ "והיא הפכה שיער לבן" – שקדם הנגע לשיער הלבן. וסובר עקביא, שהשיער הלבן מגלה שהבהרת הראשונה לא נרפאה והיא היא הבהרת שחזרה (ראב"ד, מהר"ם).

⁹² "...לא תעבד בבכר שוכך ולא תגז בכור צאנך" דברים טו' יט'.

⁹³ גזירה, שמא ישחה את הבכור כדי שינשור ממנו צמר, ויבוא להכשל בגיזה ועבודה.

מי היא: "פְּרָכְמִית", ומה הראיה ממנה לדברי חכמים?

פְּרָכְמִית, היא שפחה משוחררת שהיתה בירושלים. שמעיה ואבטליון השקו אותה כסוטה מהמים המאררים, כדברי חכמים.

מה השיב עקביא על ראייה זו?

"דַּנְמָא הַשְּׁקוּדָה" – השקו אותה, מפני שגם הם היו גרים, ולא עשו כדין⁹⁴.

מהיכן למדו שְׁכַל הַמִּתְנַדָּה וּמַת בְּנֵדוּיָו, סוֹקְלִין אֶת אַרְוֹנָו (מניחים על ארונו אבן, לומר שמת בנידוי)?

לת"ק, למדו בן מעקביא בן מהללאל, שנידו אותו חכמים, על שזלזל בשמעיה ואבטליון.

ר' יהודה אומר: חס ושלום שְׁעַקְבִּיא נִתְנַדָּה, שְׂאִין עֲוֹרָה נִנְעָלָת בְּפָנָי כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל בְּחֻכְמָה וּבִירְאָת חֹטָא פְּעַקְבִּיא בֶּן מַהֲלָאֵל (שלא היה בשעת נעילת הדלתות בעזרה, כשהתכנסו ישראל לשחיטת הפסח, כמו עקביא בחכמה וביר"ש, ולא יתכן שעקביא זלזל בחכמים). אלא אֶת מִי נִדּוּ ? את אֶלְעָזָר בֶּן חֲנוּךְ שֶׁפָּקַק בְּתַהֲרַת יָדָיִם (שזלזל בדברי חכמים שהגוף טהור ורק הידיים טמאים). וכִּשְׁמַת אֶלְעָזָר בֶּן חֲנוּךְ, שָׁלְחוּ בֵּית דִּין וְהִנִּיחוּ אָבֶן עַל אַרְוֹנָו.

ומכאן: שְׁכַל הַמִּתְנַדָּה וּמַת בְּנֵדוּיָו, סוֹקְלִין אֶת אַרְוֹנָו.

חכמים אמרו לעקביא, שאם יחזור בו בארבעה דברים שנמנו במשנה, ימנו אותו להיות אב"ד בישראל. מדוע לא חזר בו מדבריו?

א. אָמַר לְהֵן, מוֹטָב לִי לְהִקְרָא שׁוֹטָה כָּל יָמַי, וְלֹא לַעֲשׂוֹת שְׁעָה אַחַת רְשָׁע לְפָנָי הַמָּקוֹם.

ב. שְׁלֹא יִהְיֶה אוֹמְרִים 95, בְּשָׂבִיל שְׁרָרָה חֲזַר בּוֹ.

משנה ז'

מדוע ציוה עקביא לבנו בשעת מיתתו, שיקבל את דברי חכמים ב-4 דברים האלו?

מפני שעקביא עצמו סבר, שהרבים סברו כמותו, וחכמים סברו שהרבים סברו כמותם. לכן עקביא עצמו לא חזר בו.

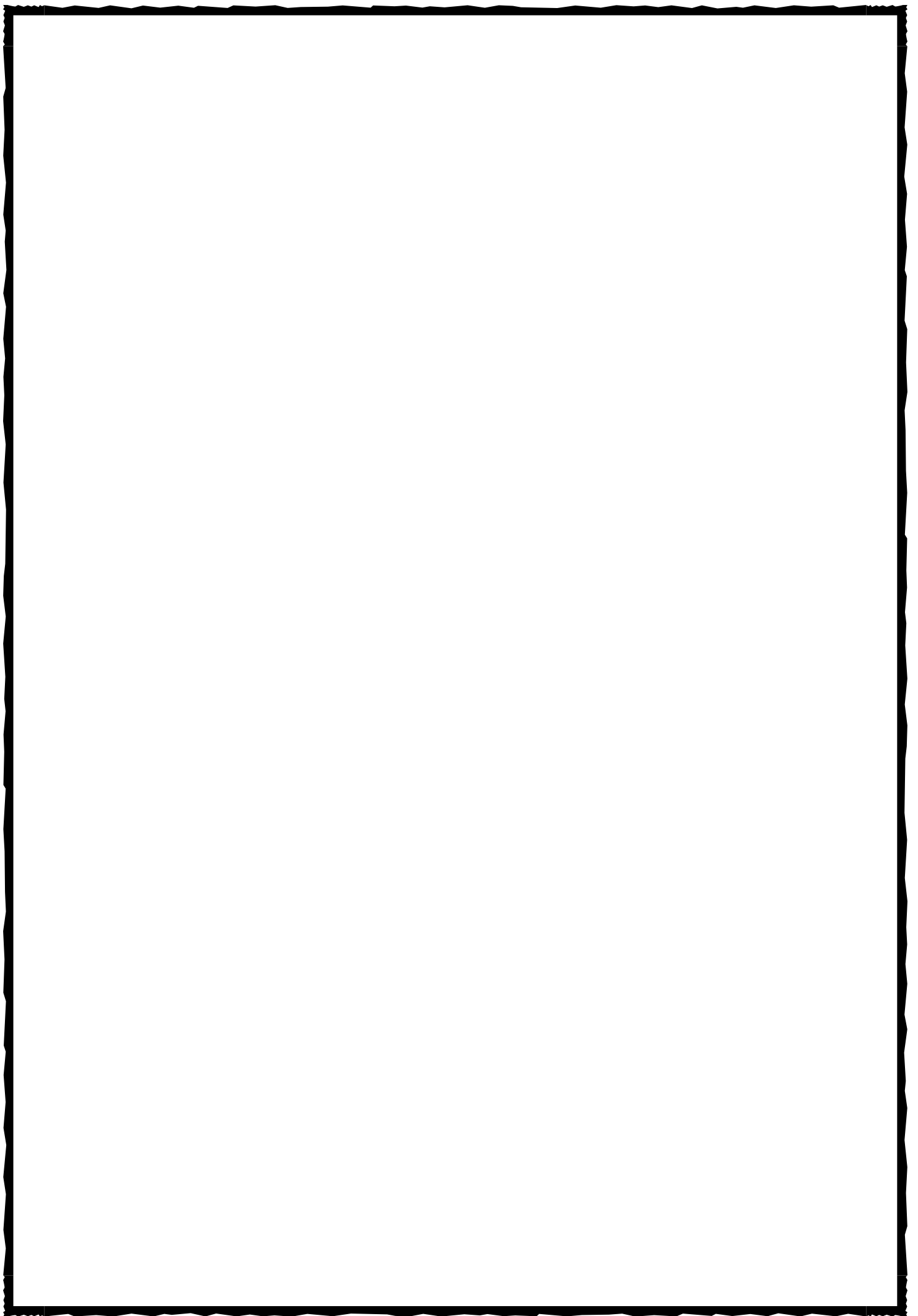
אך בנו, ששמע רק מאביו ומהחכמים, והם הרבים, מוטב לו לקבל דברי הרבים, ולהניח דברי היחיד.

מדוע לא רצה עקביא, לצוות לחבריו לקרב את בנו כפי שבקש?

שאמר לבנו: "מַעֲשִׂיךָ יִקְרְבוּךָ וּמַעֲשִׂיךָ יִרְחֲקוּךָ".

⁹⁴ פירוש אחר: עשו עצמם כאילו השקו אותה מי המרים, כדי שתודה, אבל באמת לא השקוה מים המאררים (רע"ב).

⁹⁵ ואפילו הייתי חושב שהאמת עמכם, ואינני רשע לפני ה', לא הייתי חוזר בי, שלא יאמרו מפני השררה חזר בו ויהיה חילול ה'. (תפא"י)

עדויות ו

משנה א'

ר' יהודה בן בבא העיד המִשָּׁה דְּכָרִים.

א) שְׂמֻמָּאִים אֶת הַקְּטָנוֹת. באיזה מקרה מדובר ?

קטנה יתומה, תקנו חכמים שאחיה ואמה יכולים להשיא אותה בקטנותה. כמו כן תקנו, שיכולה למאן לבעלה בעודה קטנה (לומר שאינה רוצה אותו), הנישואין נעקרים, ויוצאת בלא גט (הואיל והנישואין היו מדרבנן).

ר' יהודה בן בבא לימד, שיש וחכמים מורים לקטנה למאן. כגון: שני אחים, נשואים לשתי אחיות יתומות. אחת גדולה ואחת קטנה.

הערה: נישואי הגדולה – מהתורה, ונישואי הקטנה – מדרבנן.

בעלה של הגדולה מת, ונמצאת הגדולה זקוקה ליבום מבעלה של אחותה הקטנה.

הגדולה לא יכולה להתייבם, משום שאחותה הקטנה נשואה ליבם והרי הגדולה "אחות אשתו" (מדרבנן), של היבם. הקטנה אסורה על בעלה, משום שהיא "אחות זקוקתו", הואיל והגדולה זקוקה ליבום מן התורה, ונישואי אחותה הקטנה הם רק מדרבנן, זיקה זו, אוסרת את נישואי הקטנה.

לכן, מלמדים את הקטנה למאן, וכך מותרת הגדולה ליבום.

אשה שהלך בעלה למדינת הים. עד אחד העיד שמת בעלה. האם מותרת להנשא ?

ר' יהודה בן בבא העיד שמותרת ע"פ עד אחד.

מה למדים, מעדותו של ר' יהודה בן בבא, על תרנגול שנסקל, אחר שהרג את הנפש? שהשור שנאמר בפסוק: "יָכִי יָנַח שׁוֹר אֶת אִישׁ... ", הוא לאו דווקא שור, אלא כל בע"ח.

איזה יין כשר לנסך על המזבח ?

יין בן 40 יום.

עד מתי אפשר להקריב תמיד של שחר? עד 4 שעות.

משנה ב'

מה מטמא לכו"ע, מן החי ומן המת ?

אבר מן החי, וכזית בשר מן המת – מטמאים במגע במשא ובאווהל.

עצם כשעורה מן המת – מטמא במגע ובמשא.

באלו דברים נחלקו לגבי טומאה, מן החי ומן המת ?

מן המת – אבר. מן החי – בשר הפורש מאבר מן החי, ועצם הפורש מאבר מן החי.

אבר מן החי או אבר מן המת. האם מטמאים ?

אבר מן החי – לכו"ע מטמא באוהל, ואין לו שיעור.

אבר מן המת: אם יש כזית – לכו"ע מטמא באוהל.

פחות מכזית: לר' יהושע, ולר' נחוניא בן אלינן איש כפר הבבלי – מטמא באוהל. לר' אליעזר

– אינו מטמא באוהל.

כיצד הקשו בק"ו על ר' אליעזר?

אדם חי – שהוא טהור, אבר פחות מכזית הפורש ממנו – טמא, ק"ו למת, שהוא עצמו טמא,

שאבר פחות מכזית הפורש ממנו – שיהיה טמא.

ציין שתי תשובות שהשיב ר' אליעזר?

א) חכמים לא אמרו, שאין שיעור, אלא על אבר מן החי. אך אבר מן המת צריך שיעור.

ב) יש, ואדם חי הוא החמור בטומאה, והמת, הוא הקל. כגון: זב, מטמא "מדרס", וכל מה

שתחתיו נעשה אב הטומאה⁹⁶, והנוגע במדרס, נעשה הוא ובגדיו ראשון לטומאה, וכל הכלים

שמעל הזב (כגון: אפילו 100 שמיכות שעליו) טמאים טומאת "מדרס" – שנעשים כולם ראשון

לטומאה ומטמאים אוכלים ומשקים. מה שאין כן מת, שרק מה שנוגע בו – נעשה כמותו אבי

אבות, המצע שתחתיו – נעשה אב, והנוגע במצע – נעשה ראשון.

משנה ג'

בשר מן המת. ועצם מן המת. מה השיעור שמטמאים ?

בשר מן המת מטמא בכזית – במגע במשא ובאוהל, כמת עצמו.

עצם מן המת מטמא בכשעורה – במגע ובמשא.

במשנה הקודמת למדנו שאבר מן החי מטמא כמו המת. מה הדין: כזית בשר, או עצם כשעורה

שפרשו מאבר מן החי ?

	כזית	עצם	הטעם, שמחמיר או מיקל
	בשר	כשעורה	

⁹⁶ אפילו שוכב על 100 מצעות - כולם נעשים אב.

	מהחי	מהחי	
<p>שטומאת בשר חמורה מטומאת עצמות:</p> <p>א) בשר נבילה ושרץ - מטמא, ועצמותיהם - טהורים!</p> <p>ב) אבר מהחי, שחסר מהבשר שעליו 97, אף שאינו מטמא באוהל, מטמא במגע ובמשא, אך אם חסר קצת מהעצם שבו - האבר טהור.</p>	טהור	מטמא	ר' אליעזר
<p>שטומאת עצמות חמורה מטומאת בשר:</p> <p>א) בשר הפורש מהחי - טהור. אך אבר הפורש מהמת (אבר-עצם עם בשר וגידים שעליו) - טמא.</p> <p>ב) כזית בשר ורוב עצמות אדם (125 עצמות) - מטמאים במגע במשא ובאוהל. אך כשחסר מהכזית בשר - הבשר טהור, וכשחסר מרוב עצמות אדם - אמנם לא מטמא באוהל, אך מטמא במגע ובמשא.</p> <p>ג) מת שכל בשרו פחות מכזית (כגון: נפל) - טהור. רוב מנין או רוב בנין של עצמות, אפילו כשאין בהם רובע הקב (שיעור הטומאה בעצמות 98) - מטמאים.</p>	מטמא	טהור	ר' נהניא
<p>שטומאת עצמות ובשר מהמת, חמורה מטומאת עצמות ובשר מהחי:</p> <p>שפּוּמַת, יֵשׁ טוּמְאָת רַב (רוב מנין או רוב בנין של עצמות, שמטמאים) וְרַבֵּעַ (רובע הקב עצמות, אפילו בלי רוב מנין או בנין, שמטמאים) וְרַקֵּב (שֶׁרֶקֵב הַמֵּת - מטמא 99), ובאבר מן החי אין טומאת רב, וְרַבֵּעַ, וְרַקֵּב. לכן, כזית בשר ועצם כשעורה מן החי, קל יותר - וטהור.</p>	טהור	טהור	ר' יהושע

⁹⁷ "שיש עליו בשר כראוי" - שאם היה מחובר לחי, היה יכול להבריא. אם היה הבשר חסר, מטמא במגע ובמשא ולא באוהל.

⁹⁸ עיי פרק א' משנה ז'.

⁹⁹ "כמלא תרוד" רקב. כלומר: רקב, כמלא חפניים של אדם בינוני.

עדויות ז

משנה א'

אדם הפריש 5 סלעים לפדיון בנו הבכור, ואבדו. האם חייב באחריותם, וישלם לכהן 5 סלעים נוספים?
כן.

אדם פדה פירות מעשר שני במעות, ואבדו. האם חייב באחריות הכסף שאבד?
לא.

אדם הפריש ששה לפדיון פטר חמור. השה מת. האם חייב באחריותו של השה?
ר' אליעזר מחייב כמו שחייבים באחריות 5 סלעים של פדיון הבן.
חכמים פוטרם אותו מאחריות, כמו שפטורים באחריות פדיון מעשר שני. ר' יהושע ור' צדוק העידו שפטור – כחכמים.

משנה ב'

האם חגבים מותרים באכילה?

יש מינים מותרים ויש מינים שאסורים.

מהו: "ציר חַגְבִּים"?

הרוטב, היוצא מהחגבים הכבושים במלח.

חַגְבִּים טְמֵאִים שֶׁנִּכְבְּשׁוּ יחד עם חַגְבִּים טְהוֹרִים. האם הציר שיצא מהם מותר באכילה?
בתחילה שנו ("משנה ראשונה"), שהציר שיצא מהטמאים, לא אוסר את הציר מהטהורים,
והתערובת מותרת.

מה הוסיף ר' צדוק, על ההיתר של ציר טמא בתערובת? שגם ציר טמא בעצמו – מותר באכילה.

משנה ג'

א. מהם: "מים זוחלין", ומהם: "מים נוטפיין".

"מים זוחלין" – מי מעיין זורמים על הקרקע. כשרים 100 לטבילת זבים (שצריכים דווקא "מים

חיים"101).

"מים נוטפין" – מי גשמים102, לא נחשבים "מים חיים", ופסולים לטבילת זב.

מה היה בְּבִירַת הַפְּלִיאָ (שם מקום) ?

התערבו מים זוחלין עם מים נוטפים,

וחכמים פסקו שאם הזוחלין מרובים על הנוטפים – כשרים כמים חיים (לטבילת זבים וכיו"ב).

כפי שהעיד ר' צדוק.

משנה ד'

מים זוחלין שעברו על גבי כלים. האם כשרים כמים חיים ?

לא.

מה היה בְּאֵהָלִיאָ (שם מקום) ?

לקחו עלה של אגוז (הקליפה החיצונית של האגוז) ועשו אותו כמין מרזב, שדרכו עברו המים

הזוחלין מחוץ למעיין.

חכמים שבלשכת הגזית (בביהמ"ק) הכשירו מים אלו, כמים חיים, כפי שהעיד ר' צדוק. (מפני

שהעלה לא נחשב ככלי).

משנה ה'

כיצד נטמא כלי חרס?

רק מתוכו. אם נגעה בו הטומאה מגבו (מבחוץ) – הכלי טהור.

הסבר: "קָלָל שֶׁל חֲטָאת".

קָלָל – כְּלֵי חָרֶס, שֶׁל חֲטָאת – שבתוכו, איפר פרה אדומה, שממנו עושים "מי חטאת" לטהרת

טמאי מתים.

קָלָל שֶׁל חֲטָאת, שהניחו על שרץ מת103. האם הקלל והאיפר טמאים ?

הקלל – טהור, שאין כלי חרס נטמא מגבו.

איפר החטאת – טמא. (הואיל ועומד על מקום טמא, והתורה אמרה: "והניח מחוץ למחנה במקום

טהור" ; במדבר יט, ט).

¹⁰¹ עיי פרי מצורע. וכן לקדש "מי חטאת" (פרי חוקת), ולטהרת המצורע, והבית המנוגע (בפרי מצורע). 4 אלו טעונים דווקא מים חיים.

¹⁰² הכשרים רק במקוה שיש בו כינוס 40 סאה.

¹⁰³ אחד משמונת השרצים שנטמאים במותם. (עיי ויקרא כט', כט"ל). אמנם, אם רק "נגע" בשרץ מן הצד - לכוי"ע טהור. (עיי פרה י', ג')

ר' אליעזר מטהר גם את האיפר.

הנודר שתי נזירות (עי' בשאלות: פרק ד', יא'). כמה ימים חייב בנזירות, ומתי מגלח שערו ומביא קרבנותיו?

חייב 60 ימי נזירות.

אחר 30 יום מלאים, היינו ביום ה-31, מגלח ומביא קרבנותיו¹⁰⁴. היום ה-31, הוא גם היום הראשון לנזירות השניה. לכן ביום ה-61, מגלח ומביא קרבנותיו לנזירות השניה.

נזיר ל-30 יום, שגלח שערותיו ביום ה-30. האם יצא ידי חובת נזירותו?

בדיעבד כן¹⁰⁵. לכן במקרה שנדר שתי נזירות, ולראשונה גילה ביום ה-30, לנזירות השניה, יגלח לכתחילה ביום ה-60, ואם גם בנזירות השניה, גלח בדיעבד ביום ה-30 (היינו ביום ה-59 לנזירות הראשונה¹⁰⁶) - יצא.

משנה ו'

בהמה הוקדשה לשלמים, וילדה ולד. האם יקריבו את הולד שלמים, כאימו?

לר' אליעזר - לא יקרב בשלמים, (אלא כונסים את הולד לכיפה, מקום סגור, עד שימות ברעב¹⁰⁷), ולחכמים, יקרב שלמים. וכדברי חכמים העידו ר' יהושע ור' פפאים. מי הקריב בהמה לשלמים בימי הפסח, ואת ולדה הקריב שלמים בשבועות? ר' פפאים.

משנה ז'

האם כלי עץ מקבלים טומאה?

פשוטי כלי עץ - אינם מקבלים טומאה. אם יש להם בית קיבול - מקבלים טומאה.

מהם: "ארוכות של נחתומין", והאם מקבלים טומאה?

הארוכות, הם לוחות ארוכים מעץ, שמניחים עליהם הנחתומים את הלחם לפני שמכניסים לתנור.

ר' יהושע ור' פפאים העידו שמדרבנן - מקבלים טומאה, אע"פ שמהתורה פשוטי כלי עץ טהורים.

¹⁰⁴ כבש לעולה, כבשה לחטאת, ואיל לשלמים עם שני סוגי חלות: חלות ורקיקין. (עי' פרי נשא)

¹⁰⁵ מקצת היום ככולו, לכן אם הביא ביום ה-30 יצא בדיעבד.

¹⁰⁶ כי יום ה-30, לנזירות הראשונה, הוא גם היום הראשון לנזירות השניה.

¹⁰⁷ גזירה, שמא יבוא להשהות את האם עד שתלד. ויגדל עדרים מן הולדות, ומתוך כך יעבור על איסור גיזה ועבודה בקדשים (תפא"י), וכן על איסור "לא תאחר לשלמו" (רמב"ם).

לר' אליעזר, אינם מקבלים טומאה אף מדרבנן.

תנור חרס, שחתך אותו לחוליות חוליות (שחתך אותו ברחבו שורות שורות). את החוליות, חיבר שוב זה לזה, ע"י שטח אותם בטיט מבחון. בין חוליה לחוליה – שם חול. האם מקבל התנור טומאה, או שנחשב כשבור? ר' יהושע ור' פפאים העידו שמקבל טומאה, הואיל ומחובר בטיט מבחון.

לר' אליעזר, אינו מקבל טומאה. עדיין נחשב התנור כשבור, הואיל ובין החוליות יש חול, אינם נחשבות כמחוברות.

ציין שני דברים שהעידו ר' יהושע ור' פפאים, על עיבור השנה (לעשות אדר שני)?

(א) שאפשר להכריז על עיבור השנה עד סוף החודש (אדר), ולא כפי שהיו חכמים אומרים שרק עד פורים¹⁰⁸.

(ב) שבשעת הצורך, אפשר להכריז על עיבור השנה על תנאי: שנשיא הסנהדרין שבו תלויה ההכרזה, יסכים לעיבור, ואם לא יסכים לא תהיה השנה מעוברת.

משנה ח'

מהי מלאכתם של שולקי זיתים והצבעים?

שולקי זיתים – בישול הזיתים לפני כתישתן, (כדי להכינם לכתישה).

והצבעים – מבשלים את הצמר בצבע, כדי שיקלוט את הצבע.

מהו: "מוסף היורה", והאם מקבל טומאה?

מוסף היורה – תוספת מטיט שבשפת היורה (הדוד שבו מבשלים הזיתים או הצמר), כדי שלא ישפכו המים מהיורה.

מנחם בן סנאי העיד, שמוסף היורה של שולקי זיתים – טמא, ושל צבעים – טהור.

לפני עדותו היו אומרים הפוך: של שולקי זיתים – טהור, ושל צבעים – טמא.

משנה ט'

"החרשת שהשיאה אביה...". הסבר!

חרשת גדולה (שלא שומעת ולא מדברת), שנישאה – קידושיה תופסין רק מדרבנן.

¹⁰⁸ כיון ששואלין בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום, וכבר מן הפורים ואילך התחילו הדרשנים לדרוש ברבים בהלכות הפסח. ויעשו השומעים פסח לסוף שלשים יום. ואם יעברו ב"ד את השנה, לא יתקבלו דברי שלוחי ב"ד לשומעין לדחות את הפסח, שכבר שמעו מן הדרשנים. ור' יהושע ור' פפאים סברו, שאין לחשוש הואיל וידוע שלפעמים, מעברים חכמים את השנה באיחור (תיו"ט).

במשנתנו מדובר, שאביה קבל את כסף הקידושין בעודה קטנה. חרשת קטנה זו, היא אשת איש
גמורה מהתורה, ככל קטנה, שאביה יכול לקבל את כסף הקידושין וקידושיה תופסים מהתורה.
המגרש הַרְשֶׁת. האם מגורשת ?

"העיד רבי נחוניא בן גִּדְגָדָא על התַרְשֶׁת שֶׁהִשְׂיָאָה אָבִיהָ, שֶׁהִיא יוֹצֵאָה בְּגִט" – שאף שחרשת
קטנה זו מקודשת מהתורה, ולחרשת אין דעת לקבל גיטה, הרי זו מגורשת. הואיל ובגרושין, אין
צורך בדעת האשה (שאשה מתגרשת בעל כרחיה), לכן, חרשת זו מגורשת.

"ועל קטנה בת ישראל שגישאת לפניה". על איזו קטנה מדובר ? ומה העיד על קטנה זו, ר' נחוניא
בן גִּדְגָדָא?

מדובר על קטנה יתומה מאב, שהשיאוה אחיה ואימה לכהן ("קידושי מיאון" 109), והרי הקידושין
תופסים מדרבנן.

ר' נחוניא בן גִּדְגָדָא העיד:

א. שקטנה זו (שקידושיה מדרבנן) – אוכלת בתרומה דרבנן 110.

ב. שאם הקטנה מתה – בַּעֲלָהּ הכהן יורש אותה 111.

הגזול פָּרִיש (קרש), האם חייב להשיב את המריש עצמו לבעליו ?

כן !

אמנם, אם "בְּנָאוּ בְּפִירָה" – שהקרש, בנוי כבר בתוך ביתו של הגזול, אף שמעיקר הדין חייב
להשיב את הקרש עצמו (שהלא לא השתנתה צורתו של הקרש ועומד בעינו), כדי שלא ימנעו
הגזולים מלשוב בתשובה, ולהקל עליהם להשיב את הגזילה, תקנו במקרים אלו, שיחזירו את
דמי הגזילה, בְּמָקוֹם הגזילה עצמה ("תקנת השבים").

אדם הביא הטאת גזולה. האם יצא ידי חובת הטאתו ?

כל שלא נודע לרבים 112 שהטאת גזולה – החטאת מכפרת, ואין צריך להביא הטאת אחרת.
"מִפְּנֵי תַקוּן הַמְזַבְּחִי" – שאם יחששו הכהנים שמא החטאות גזולות, ובכך עוברים על איסור
אכילת חולין בעזרה, ימנעו מלעבוד עבודה, ונמצא המזבח שומם 113.

¹⁰⁹ עי בשאלות, פרק ו' משנה א'.

¹¹⁰ תרומה דרבנן, כגון: ירק, גידולי תרומה.

¹¹¹ אפילו שקידושיה תופסים רק מדרבנן, הואיל והפקר ב"יד הפקר, הב"יד הפקיר את נכסי הקטנה - ובעלה ירשנה.

¹¹² רבים - 3 בני אדם (תפא"י)

¹¹³ שהפקר ב"יד הפקר, והחטאת שייכת לו - וכשרה (רשב"א; עי עוד תו"ט בגיטין ה', ה', בשם רש"י, ורעק"א).

עדויות ח

משנה א'

ר' יהושע בן בתירא העיד על דם נבלות שהוא טהור. הסבר! טהור מלטמא כנבילה – בכזית, אלא מטמא רק בשיעור רביעית (כמו ב"ה בפרק ה משנה א). 114.

טמא נגע בקצה ערימה של איפר חטאת (איפר פרה אדומה). האם הערימה כולה טמאה?

ר' שמעון בן בתירא העיד שכל הערימה טמאה 115.

מה הוסיף ר' עקיבא על עדותו של ר' שמעון בן בתירא?

שלא רק בטמא החמירו, אלא אפילו טבול יום 116, שנגע בקצה ערימה של סלת, קמח, לבונה ונקחלים – שפסל את כל הערימה 117.

משנה ב'

ר' יהודה בן בבא ורבי יהודה הכהן העידו, שקטנה בת ישראל שנשאת לכהן, אוכלת בתרומה, כיון שנכנסה לחפה אף על פי שלא נבעלה. מה הוסיפו על פרק ז, ט', שהעיד שם ר' נחוניא בן

גדגדא, על קטנה בת ישראל שנשאת לכהן, שהיא אוכלת בתרומה?

שכיון שנכנסה לחפה אף על פי שלא נבעלה – אוכלת תרומה דרבנן.

מעשה בתינוקת באשקלון, שהרהנה (שנחבשה אצל הגויים על חוב ממון), האם מותרת התינוקת לכהנים?

בת ישראל שנבעלה לגוי, הרי היא "זונה", ואסורה לכהנים.

ר' יוסי הכהן ור' זכריה בן הקצב העידו, שתינוקת שהרהנה, והיו עדים שלא נטמאה, ומשפחת התינוקת רצו להרחיקה, אמרו להם חכמים, שחייבים להאמין לעדים שכשרה, הואיל ואינם ידעו שהרהנה אלא מפי העדים שטהרו אותה.

ר' יוסי הכהן ור' זכריה בן הקצב העידו, שאף שהיו עדים, שהתינוקת שהרהנה, לא נטמאה ע"י הגויים, לא האמינו בני משפחתה הכהנים – לעדים (מפני שהיו פסולים או קרובים), ולא רצו לשאת אותה לאשה. חכמים אמרו להם, שצריכים הם להאמין לעדים, הואיל וגם שהרהנה,

¹¹⁴ וי"מ, שר' יהושע בן בתירא מעיד שדם נבילות טהור לגמרי. (תוי"ט)

¹¹⁵ מדובר שהיתה הערימה בתוך כלי. ואע"פ שחלקי האיפר, פרודים זה מזה, מעלה עשו בקדש ובאיפר חטאת, שהכלי יצרף את כל חלקי האיפר להחשב כגוף אחד.

¹¹⁶ טמא שטבל, ועדיין לא העריב שמשו, שהוא שני לטומאה.

¹¹⁷ וי"מ, שר' עקיבא הוסיף, שדברים אלו נפסלים גם כשאינם בתוך כלי, שלא כמו עדותו של ר' שמעון בן בתירא (רמב"ם).

יודעים הם מפי העדים. לכן, או שיאמינו לשתי העדויות, או שלא יאמינו לשתי העדויות. לפיכך, יכולים לשאת אותה בכל אופן.

משנה ג'

מהו "חלל", ומהו "ספק חלל" ?

"חלל" – כהן שנשא אישה האסורה עליו (כגון: שנשא גרושה) הולדות נעשים "חללים" (חולין) – ופסולים הם וזרעם בעבודה. אשתו של חלל, נעשית גם היא חללה. (ואם נתאלמנה – אסורה לכהן¹¹⁸).

"ספק חלל" – כגון: כהן שגרש אשה, ונפל ספק בכשרותו של הגט. אחר שמת הכהן, נישאה האשה לכהן אחר וילדה בן. האשה, היא ספק גרושה ספק אלמנה, ולכן בנה, הוא ספק חלל.

מהי "עֶסָה", ומהי "אַלְמַנַת עֶסָה" ?

"עֶסָה" – משפחה שהתערב בה "ספק חלל". משפחה זו מוערבת כעיסה, במינים האסורים והמותרים לכהנים.

"אַלְמַנַת עֶסָה" – אשה שהיתה נשואה, לאחד מבני משפחה כזו, ומת בעלה – נקראת אַלְמַנַת עֶסָה.

האם "אלמנת עסאה", כשרה להינשא לכהן ?

ר' יהושע ור' יהודה בן בִּתְרָא העידו, שִׁבְעָרָה¹¹⁹. ומשפחה זו (העיסה) – בחזקת כשרות, לְמַא וְלְטָהָר, לְרַחֵק וּלְקָרֵב – שהם מטמאים ומרחיקים ממשפחתם טמאים או ממזרים וכיו"ב, ומטהרים ומקרבים את המהורים והכשרים שבהם.

אמנם, רבן שמעון בן גַּמְלִיאֵל, אומר, שר' יוחנן בן זכאי גָּזַר, שְׁלֵא יוֹשִׁיבוּ בְּתֵי דִינִין לְהַתִּיר "אלמנת עיסה", כפי שהעידו ר' יהושע ור' יהודה בן בִּתְרָא, ואם תאסרו – ישמעו לכם הַכֹּהֲנִים, אך אם תתירו לשאת אותה לכתחילה – לא ישמעו לכם.

משנה ד'

מהו: "אֵיל קַמְצָא", ומה דינו ?

מין של חגב, שר' יוסי בן יועֶזֶר אִישׁ צְרָדָה (שגר בצרידה), העיד שטהור הוא (דָּבָן) – טהור

¹¹⁸ כהן הדיוט מותר בסתם אלמנה.

¹¹⁹ אין האלמנה נפסלת, ומותרת לכהונה. הואיל, ובעיסה יש ספק ספיקא: א. ספק אם בעלה שמת היה "הספק חלל". ב. גם אם הוא היה "הספק חלל" בעיסה, אולי לא היתה אימו מגורשת אלא אלמנה, ואינו חלל כלל.

בארמית).

מהו "מִשְׁקָה בֵּית מִטְבְּחָא", ומה דינו ?

הדם והמים שבעזרה. ר' יוסי בן יועזר העיד, שטהורים (דְּכֵיִן - טהורים). כלומר: אינם נטמאים בעצמם¹²⁰, וכן אינם מכשירים לקבל טומאה.

"וְדִקְרַב בְּמִיתָא - מִסְתָּאב" - הנוגע במת - טמא. מה חידש ר' יוסי בעדותו ?

מדובר על נגיעה בטומאה ברשות הרבים. והעיד, שרק אם נגע ודאי בטומאה - טמא. אך ספק טומאה ברה"ר - טהור¹²¹.

מדוע קראו לר' יוסי בן יועזר: "יוסי שְׂרִיא" ?

מפני שהתיר בשלושת הדינים האלו¹²².

משנה ה'

אשה שהלך בעלה למדינת הים, והעיד עד אחד שמת בעלה. האם מותרת להינשא על פיו ?

ר' עקיבא משום נְחִמְיָה אִישׁ בֵּית דְּלֵי הַעִיר, שְׂמִשְׂיָאִים אֶת הָאִשָּׁה עַל פִּי עֵד אֶחָד. וכן העיד ר' יהודה בן בָּבָא בפרק ו' משנה א'¹²³.

בדיר העצים שבעזרת נשים בביהמ"ק, נמצאו עצמות מתים. האם חוששים שנטמאו בהם בני אדם וכלים שבביהמ"ק ?

ר' יהושע העיד שחֲכָמִים אָמְרוּ, שְׂמִלְקָט עֵצִים עֵצִים מְלֻשְׁכַת הָעֵצִים - וְהַכֹּל בַּחֲזֶקֶת טְהוֹר¹²⁴.

משנה ו'

ציין, כיצד היה בנין ההיכל והעזרות, בזמן עזרא, לפי מה ששמע ר' אליעזר מרבותיו ?

כשבנו את קירות ההיכל, היו בונים אותם מהויץ לקלעים (כעין וילון), שהקיפו את מקום ההיכל.

כשבנו את קירות העזרות, הקלעים היו מקיפים את העזרות והם בנו מבפנים לקלעים.

"קִדְּשָׁה רֵאשׁוֹנָה קִדְּשָׁה לְשַׁעֲתָהּ, וְקִדְּשָׁה לְעֵתִיד לְבֹא". הסבר !

הקדושה שקידש שלמה את המקדש וכן את ירושלים, נתקדשה בזמנו של שלמה ולעולם.

¹²⁰ שכל טומאת משקים מדרבנן, ובמקדש לא גזרו עליהם טומאה. וי"מ שמשקין נטמאים מדאורייתא, ור' יוסי בן יועזר העיד, שטהורים מלטמא אחרים.

¹²¹ ועד עדותו של ר' יוסי בן יועזר, סברו שהלכה היא ואין מורין כן (אף שספק טומאה ברה"ר - מדאורייתא טהור).

¹²² שכל בית דין שמתיר ג' דברים, שאין ההיתר שלהן פשוט, קרו ליה בי דינא שריא (רע"ב).

¹²³ ואע"פ שר' יהודה בן בבא העיד על זה. אחרים לא היו משיאו אלא הוא (ר' יהודה בן בבא), ועכשיו כשהעיד ר' עקיבא משום נחמיה, קבלו והשיאו (תיו"ט).

¹²⁴ שעזרת נשים נחשבת כרשות הרבים. וספק טומאה ברה"ר - טהור.

לכן, העיד ר' יהושע ששמע, שפּקריבין – קדשים במקום העזרה, אף על פי שאין בית. ואוכלים קדשי קדשים – במקום שהיתה עזרה, אף על פי שאין קלעים. קדשים קלים ומעשר שני – אוכלים בירושלים, אף על פי שאין חומה – לעיר. 125

משנה ז'

משפחות שיש ספק בכשרותן. האם אליהו הנביא שיבוא במהרה, יברר ספיקות אלו?
ר' יהושע קיבל מרבותיו, הלכה למשה מסיני, שאליהו יברר רק את אלו שהרחיקו או קרבו אותם – בזרוע (בכוח), ושאר ספיקות של יחוס משפחות לא יברר.
לר' יהודה, אליהו יכשיר את אלו שמוחזקים כפסולים, ולא יפסול את המוחזקים בכשרות.
לר' שמעון, אליהו לא יעסוק כלל ביחוס משפחות. אלא "להשוות המחלקת" – שדעות החכמים יהיו שוות בדעה אחת ע"י אליהו.
לחכמים אומרים, אליהו לא יעסוק כלל ביחוס משפחות, אלא יעשה שלום בעולם. שנאמר: "הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא... והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם".